

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління

Економіки, аналітики, моделювання та інформаційних технологій в бізнесі

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр
(освітній рівень)

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Економіка підприємства»

на тему: Управління діловою активністю підприємств сфери послуг на прикладі ПАФ
«АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» (м. Хмельницький)

ДРЕП. 0 2 2 3 0 8 0 2 01 0 0

Виконала: студентка 2 курсу, гр. ЕПмз-22-1

Підпис,
дата

О.В. Безносюк

Ініціали, прізвище

Керівник

Підпис,
дата

В. В. Лук'янова

Ініціали, прізвище

Нормоконтролер

Підпис,
дата

О.В. Пилипак

Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри ЕАМ та ІТБ

д-р екон. наук, проф.

_____ 2023 р.

Підпис,
дата

П. М. Григоруک

Ініціали, прізвище

Хмельницький, 2023

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління

Кафедра Економіки, аналітики, моделювання та інформаційних технологій в бізнесі

Освітній рівень «магістр»

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Економіка підприємства»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

П. М. Григорук

_____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Безносюк Олександра Валеріївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Управління діловою активністю підприємств сфери послуг на прикладі ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» (м. Хмельницький)

керівник роботи Лук'янова В.В., д.е.н., проф..,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом по університету від _____ 2023 року № _____

2. Строк подання студентом роботи на кафедру _____

3. Вихідні дані до роботи законодавчі та нормативні акти України, теоретичні дослідження за темою магістерської роботи, статистичні звітні дані підприємства за 2019 – 2021 роки

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Вступ: обґрунтувати актуальність вибраної теми магістерської роботи. Теоретичний розділ: провести дослідження теоретичних аспектів управління діловою активністю діяльності підприємства. Аналітично-дослідницький розділ: провести аналітичне дослідження стану розвитку підприємств сфери послуг в Україні, фінансово-господарської діяльності ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» (м. Хмельницький) за 2019 – 2021 роки, зробити відповідні висновки. Проектно-рекомендаційний розділ: з використанням результатів аналізу розробити та економічно обґрунтувати запропоновані організаційні заходи. Висновки: коротко висвітлити усі розділи магістерської роботи, підвести підсумки.

5. Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень) Таблиця 1. Тлумачення економічної сутності категорії «ділова активність» окремими науковцями. Таблиця 2. Характеристика рівнів ділової активності суб'єктів господарювання. Рисунок 1. Механізм управління діловою активністю підприємства. Рисунок 2. Основні параметри оцінки ділової активності підприємства. Таблиця 3. Методи оцінки ділової активності підприємства. Рисунок 3. Основні прийоми, методи та показники, які використовують для оцінювання управління діловою активністю підприємства. Таблиця 4. Динаміка кількості підприємств

сфери послуг за видами економічної діяльності, одиниць. Рисунок 4. Структура підприємств сфери послуг. Таблиця 5. Обсяги та структура реалізованих послуг підприємствами сфери послуг в Україні у 2019 – 2021 роках, млн грн. Таблиця 6. Кількість та обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання у сфері бухгалтерського обліку й аудиту, консультування з питань оподаткування. Таблиця 7. Чистий прибуток (збиток) підприємств у сфері бухгалтерського обліку й аудиту, консультування з питань оподаткування з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за 2019 – 2022 роки. Таблиця 8. Структура Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності станом на 23.02.2022 року. Рисунок 5. Структура фінансових аудитів по роках. Таблиця 9. Основні техніко-економічні показники діяльності ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» за 2019 – 2021. Таблиця 10. Аналіз формування прибутку фірми, тис.грн. Таблиця 11. Аналіз рентабельності за 2019 – 2021 роки. Таблиця 12. Рекомендовані заходи щодо підвищення ефективності управління діловою активністю аудиторської фірми.

6. Консультанти розділів дипломної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів (розділів) дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
Вступ		виконано
Теоретичний розділ		виконано
Аналітично-дослідницький розділ		виконано
Проектно-рекомендаційний розділ		виконано
Висновки		виконано
Графічна частина		виконано

Студент

Керівник роботи

(підпис)

(підпис)

Безносюк О.В.

(прізвище та ініціали)

Лук'янова В.В.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ
до кваліфікаційної роботи

Студентки Безносюк Олександри Валеріївни

Керівник Лук'янова Валентина Вячеславівна

Тема роботи Управління діловою активністю підприємств сфери послуг на прикладі ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» (м. Хмельницький)

Пояснювальна записка до роботи включає 84 сторінок, 32 таблиць, 14 рисунків, список використаних джерел з 34 найменувань, 3 додатку.

Ключові слова Ділова активність, цілі та завдання управління діловою активністю підприємства, механізм управління діловою активністю та його складові елементи, підходи, методи, показники оцінювання ділової активності підприємства

Предметом дослідження є особливості господарювання, ділова активність, ключові проблеми та перспекти розвитку сфери аудиторських послуг

Підприємство-об'єкт дослідження Приватної аудиторської фірми «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» (м. Хмельницький)

За результатами дослідження сформульовані рекомендаційні заходи щодо підвищення ефективності управління діловою активністю аудиторської фірми «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» (м. Хмельницький)

Одержані результати можуть бути використані у практичній діяльності Приватної аудиторської фірми «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» (м. Хмельницький)

Дата виконання дипломної роботи _____

Дата захисту дипломної роботи _____

Дипломник _____ / _____.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ АКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	8
1.1 Ділова активність підприємства: економічна сутність, основні властивості	8
1.2 Механізм управління діловою активністю підприємства	11
1.3 Підходи і методи оцінки ділової активності підприємства	17
РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ НА ПРИКЛАДІ ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ»	27
2.1 Дослідження тенденцій розвитку ринку послуг в Україні та у світі	27
2.2 Дослідження стану та проблем розвитку українського ринку аудиторських послуг	32
2.3 Аналіз фінансово-господарської діяльності Приватної аудиторської фірми «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ»	38
2.3.1 Загальна характеристика підприємства	38
2.3.2 Аналіз наявності та використання ресурсів фірми	45
2.3.3 Аналіз витрат фірми	51
2.3.4 Фінансовий аналіз діяльності фірми	52
2.3.5 Аналіз фінансових результатів фірми	57
РОЗДІЛ 3 РЕКОМЕНДАЦІЙНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ АКТИВНІСТЮ АУДИТОРСЬКОЇ ФІРМИ	60
3.1 Дослідження основних проблемних аспектів надання аудиторських послуг та перспективні напрями розвитку аудиторської діяльності в Україні	60

3.2 Застосування комплексного дослідження рівня ділової активності ПАФ «Поділля-АУДИТ»	62
3.3 Впровадження процедур оцінки факторів аудиторського ризику та тестів засобів контролю в аудиторській практиці фірми	70
ВИСНОВКИ	76
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ	79
ДОДАТОК А. Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва	
ДОДАТОК Б. Оцінка факторів макросередовища функціонування фірми	
ДОДАТОК В. Опитувальний лист щодо внутрішнього контролю	

ВСТУП

Сучасний стан економіки України характеризується значною невизначеністю та нестабільністю процесів розвитку, які обумовлені передусім військовим вторгненням росії на територію України. За цих умов управління діловою активністю та забезпечення відповідного рівня ділової активності підприємств відносять до числа найбільш важливих завдань.

Теоретико-методологічні засади та практичні аспекти управління та оцінки ділової активності підприємств відображені у роботах вітчизняних та зарубіжних учених. Зокрема, це такі автори, як Антипенко Є. Ю., Білик М. С., Гарасюк О.А., Грицак А.В., Загородній А. Г., Ігнатенко М.Ю., Коваленко Л.О., Лахтіонова Т. А., Мних Є. В., Цал- Цалко Ю.С., Шеремет А. Д., Аакер Д. А., Брігхем Ю. А., Долан Е. Дж. , Кемпбел К. Д., Кемпбел Р. Дж., Беренстайн Л. А. та інші.

Здобуті наукові результати щодо значення ділової активності для успішного розвитку господарської та економічної діяльності підприємств сфери послуг переконують у актуальності обраної теми магістерської роботи «Управління діловою активністю підприємств сфери послуг на прикладі ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» (м. Хмельницький)

Метою дослідження є розгляд теоретичних засад сутності та основних властивостей ділової активності підприємств; змісту інформаційно-методологічного інструментарію управління діловою активністю підприємств; основних підходів, методів та показників її оцінювання; напрямків підвищення рівня ділової активності в сучасних умовах господарювання.

Об'єктом дослідження є механізм управління діловою активністю діяльності підприємств та напрямки підвищення її рівня в сучасних умовах господарювання.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних та практичних положень щодо управління діловою активністю підприємств сфери

послуг.

Теоретико-методологічною основою дослідження є базові положення економічної науки; методи аналізу та синтезу, порівняння, збору та обробки інформації, а також статистичні й абстрактно-логічний методи аналізу інформації, законодавчо-нормативна база з питань функціонування сфери послуг та, зокрема, аудиторських послуг.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання наукових наробок та методичних рекомендацій для оцінювання та підвищення рівня ділової активності ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» (м. Хмельницький).

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ АКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1 Ділова активність підприємства: економічна сутність, основні властивості

Завдання забезпечення, активізації й стимулювання ділової активності сьогодні займають найважливіше місце серед комплексу завдань із управління діловою активністю суб'єктів господарювання. Ділова активність підприємства стає інтегральною характеристикою підприємства стосовно його відповідності об'єктивним економічним умовам, що склалися в певний момент часу [8].

Дослідженнями економічної сутності ділової активності, управління діловою активністю підприємства займалася низка вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема українських авторів: Антипенко Є. Ю., Беляєвський І. К., Білик М. С., Гарасюк О.А., Грицак А.В., Гуменюк М.М., Загородній А. Г., Зінченко А.В., Ігнатенко М.Ю., Кіндрацька Г. І., Коваленко Л.О., Лахтіонова Т. А., Мних Є. В., Ремньова Л.М., Сидоренко-Мельник Г.М., Ткачук Г. Ю., Цал- Цалко Ю.С., Шеремет А. Д. та зарубіжних: Аакера Д. А., Брігхем Ю. А., Долана, К. Д. Кемпбела Е.Дж., Кемпбела Р. Дж., Беренстайна Л. А.

У цілому ділова активність може розглядатися з точки зору стратегічних цілей підприємства та з точки зору поточної виробничо-господарської діяльності. У першому випадку ділова активність характеризує весь комплекс технологій управління, які спрямовані на просування організації на товарному і фінансовому ринках. У другому – розглядається більш вузько: як поточна і комерційна діяльність підприємства, заснована на зростанні ефективності і конкурентоспроможності [1].

Розглядаючи сучасні підходи до дефініції терміна «ділова активність підприємства», слід відзначити складність його універсального формулювання (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Тлумачення економічної сутності категорії «ділова активність» окремими науковцями (сформовано за [2,7])

Автори	Визначення, характеристика
Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г.	Ділова активність підприємства – це господарська діяльність підприємства, сукупність його дій, спрямованих на забезпечення динамічності розвитку, досягнення поставлених цілей, ефективне використання економічного потенціалу, розширення ринків збуту товарів (продукції)
Беляєвський І. К.	Ділова активність – ринкове явище, що характеризується кількістю і розміром угод, їх динамікою, станом і наповненістю портфеля замовлень.
Гарасюк О.А., Ігнатенко М.Ю.	Ділова активність підприємства оцінюється сукупністю кількісних та якісних параметрів (зростання економічного потенціалу підприємства, обсяги поставок на експорт, імідж підприємства, його соціальна і природоохоронна активність)
Коваленко Л.О., Ремньова Л.М.	Ділова активність підприємства – це комплексна характеристика, яка втілює різні аспекти діяльності підприємства, визначається системою показників, що визначають місце підприємства на ринку товарів, географію ділових відносин, репутацію підприємства як партнера, активність інноваційно-інвестиційної діяльності, конкурентоспроможність.
Цал- Цалко Ю.С.	Ділова активність підприємства формується за рахунок внутрішньої і зовнішньої ефективності. Внутрішня ефективність забезпечується організацією господарської діяльності, зовнішня – найкращим асортиментом готової продукції, товарів, робіт і послуг
Ткачук Г. Ю.	Ділова активність це економічна категорія, яка характеризує економічну діяльність підприємства з позицій внутрішніх його змін і виявляється через зміну її інтенсивності у часі
Сидоренко- Мельник Г.М., Зінченко А.В.	Ділову активність підприємства можна визначити як мотивований на мікро- та макрорівні процес управління ефективністю господарської діяльності суб'єктів економічних відносин, спрямований на забезпечення їх розвитку, збільшення трудової зайнятості й ефективне використання всіх видів ресурсів із метою досягнення ринкової конкурентоспроможності й формування сучасного інноваційно-інвестиційного потенціалу суб'єктів ринкових відносин і національної економіки загалом
Гуменюк М.М., Грицак А.В.	Ділова активність підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх зусиль підприємства, спрямованих на підвищення його конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають рівень ефективності використання вкладених у підприємство коштів, матеріальних, трудових ресурсів

У більшості визначень акцентується увага на ефективності використання ресурсів, оцінці якості управління та визначенні резервів потенційного розвитку підприємства, конкурентоспроможності та просуванні на ринках збуту [29]. На нашу думку найбільш точним є визначення сутності економічної

категорії «ділова активність» науковцями Коваленко Л.О., Ремньова Л.М.

Основними властивостями ділової активності є те, що вона надає можливість проаналізувати фінансовий стан організації, характеризує рівень використання її потенціалу, визначає конкурентоздатність. Надає можливість стратегічно виявити сильні та слабкі сторони діяльності. Застосування даних властивостей ділової активності дозволяє ефективно управляти діловою активністю організації, приймати своєчасні та зважені управлінські рішення та формувати оптимальні стратегії.

Варто зазначити, що ділова активність на сьогоднішній день виступає визначальною характеристикою розвитку підприємства. Структурована схема системи управління розвитком підприємства характеризується в науковій літературі як сукупність визначених підсистем (рис.1.1) [2].

Рисунок 1.1 – Структура системи управління розвитком підприємства

Структурні елементи системи управління розвитком поєднують необхідність забезпечення підприємства коштами та майном, у підтримці стійкого положення та позитивних результатів господарської діяльності та інших його потенційних можливостей [2].

1.2 Механізм управління діловою активністю підприємства [8]

Наявність ефективного механізму управління діловою активністю та забезпечення відповідного рівня ділової активності підприємств дозволяє протистояти викликам та постійним змінам у їхніх умовах функціонування [8].

Рівень управління діловою активністю може бути високим, середнім та низьким. Високий (достатній) рівень ділової активності характеризується стабільним фінансовим станом, активною інноваційною політикою, високим рівнем ефективності використання ресурсів. Умови для розвитку підприємства сприятливі, відбувається збільшення темпів зростання оціночних показників ділової активності. Середній (задовільний) рівень – стан проблемний, через нестійкий фінансовий стан наявна нестійка динаміка оціночних показників ділової активності, пасивна інноваційна політика, відчутне зниження ефективності використання ресурсів. Низький (незадовільний) рівень характеризується кризовим фінансовим станом, нестійкою динамікою оціночних показників ділової активності, відсутністю інноваційної політики, неефективним та нераціональним використанням ресурсів (табл. 1.2).

Управління діловою активністю підприємства – це система принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням досягнення такої фінансової позиції, що характеризується цільовим рівнем визначених показників ділової активності й дозволяє забезпечувати параметри сталого розвитку в майбутньому [2].

Мета управління діловою активністю підприємства – економічний ріст, розвиток підприємства та збільшення прибутку – реалізується через

формування карти завдань, які містять: визначення сутності та значення ділової активності; оцінку ретроспективи й поточного рівня ділової активності; формулювання проблем управління діловою активністю; окреслення пріоритетів потенційного розвитку ділової активності підприємства [29].

Таблиця 1.2 – Характеристика рівнів ділової активності суб'єктів господарювання [31]

Рівень ділової активності	Характеристика рівня ділової активності	Способи підвищення та стабілізації рівня ділової активності
Високий (достатній)	Нормальна. Стійкий фінансовий стан, активна інвестиційна й інноваційна політика, стійка тенденція зростання темпових показників, підвищення рівня показників ефективності використання ресурсів	Підвищення якості продукції та послуг, розробка нових її видів, постійний пошук резервів зниження витрат всіх видів сировини та матеріалів, періодичне оновлення виробничої бази на новій технологічній основі, використання безвідхідних технологій, формування запасів виробничих і фінансових ресурсів відповідно до оптимально необхідних потреб підприємства, оптимізація структури джерел фінансування, раціональне їх розміщення в майні
Середній (задовільний)	Проблемна. Нестійкий фінансовий стан, інертне (епізодичне) здійснення інвестиційної та інноваційної діяльності, нестійка динаміка зростання оціночних показників, істотне зниження рівня показників ефективності використання ресурсів	Нейтралізація надмірно великих залишків запасів товарно-матеріальних цінностей, реалізація продукції, що не користується попитом, дослідження ринку, аналіз власних позицій і конкурентів, скорочення тривалості виробничо-комерційного циклу за рахунок невинуватеної тривалості основних його етапів, забезпечення ритмічної й налагодженої роботи підприємства; ліквідація простою устаткування, збоїв у поставках, постійне здійснення аналізу ділової активності на всіх рівнях, розробка й прийняття управлінських рішень з урахуванням результатів аналізу
Низький (незадовільний)	Кризова. Кризовий фінансовий стан, відсутність інноваційної діяльності, звужений тип виробництва, стійка негативна тенденція зниження оціночних показників, неефективне використання ресурсів	Локалізація ризикової ситуації у відповідності до джерел її виникнення, зміна стилю управління в умовах кризової ситуації, експрес-аналіз ділової активності, оперативне реагування на виникнення проблемної ситуації

Завданнями управління діловою активністю підприємства є визначення сутності та значення ділової активності, оцінка ретроспективи та поточного

рівня ділової активності, формулювання проблем управління діловою активністю, окреслення пріоритетів потенційного розвитку ділової активності.

Реалізація ефективної системи управління діловою активністю підприємства забезпечується дотриманням принципів системного підходу, до яких належать: принципи цілеспрямованості та гнучкості системи; принцип ємерджентності, або «постулат цілісності»; принцип структурно-функціональної єдності системи; принцип взаємозв'язку та відкритості; принцип різноманітності; принцип децентралізації; принцип нелінійності; ієрархічність [15]. Зазначені принципи сприяють реалізації оперативних, координаційних та контрольних функцій управління діловою активністю підприємства.

Вирішення проблеми вдосконалення управління діловою активністю неможливо без створення механізму управління діловою активністю суб'єктів господарювання. Він дозволяє обирати найбільш прийнятний варіант управління діяльністю для досягнення поставлених цілей і завдань функціонування в короткостроковому та довгостроковому періодах.

На думку науковців Гуменюка М.М., Грицака А.В. сутність категорії «механізм управління діловою активністю підприємства» слід визначити як систему врегульованих процесів залучення, розподілу і використання фінансових, матеріальних, трудових ресурсів підприємства відповідно до його стратегічних цілей в рамках певних принципів, фінансових методів, фінансових важелів і нормативно-правового середовища, враховуючи рівень ризику, оперативну, тактичну та стратегічну оцінку ділової активності підприємства [9].

Механізм управління діловою активністю підприємства – це є частина загальної системи управління підприємством. Він повинен забезпечувати адекватну та своєчасну реакцію на вплив чинників, від яких залежить загальний результат діяльності суб'єкта; передбачати налагодженість кожного його елемента на виконання властивого йому навантаження; спрямовувати дії всіх елементів механізму на забезпечення інтересів усіх суб'єктів взаємовідносин;

забезпечити налагодження зворотного зв'язку між всіма елементами вертикальних та горизонтальних рівнів; передбачати своєчасність реакції елементів механізму вищого рівня на зміни, що визначаються впливом елементів нижчого рівня. Механізм управління діловою активністю визначається послідовністю певних етапів, які наведено на рисунку 1.2 .

Рисунок 1.2 – Механізм управління діловою активністю підприємства

Кожний етап передбачає використання певних інструментів управління.

Перший етап процесу – це визначення об’єктів управління, суб’єктів, а також місії та цілей, які переслідують дані суб’єкти. Об’єкт – це діяльність підприємства, його окремий підрозділ, певний виробничий процес, ресурси підприємства. Суб’єкт – це керівники вищої ланки, фінансові менеджери, фінансові служби і відділи, аналітики з фінансової безпеки та інші.

Місія є орієнтиром у середовищі ринкових перетворень та визначає концепцію розвитку підприємства, основні напрями його ділової активності. Ціль – збереження, забезпечення або досягнення певного рівня ділової активності підприємства, за якого підприємство є прибутковим, платоспроможним та рентабельним.

Другий етап – оцінка поточного стану та рівня ділової активності (рис. 1.3).

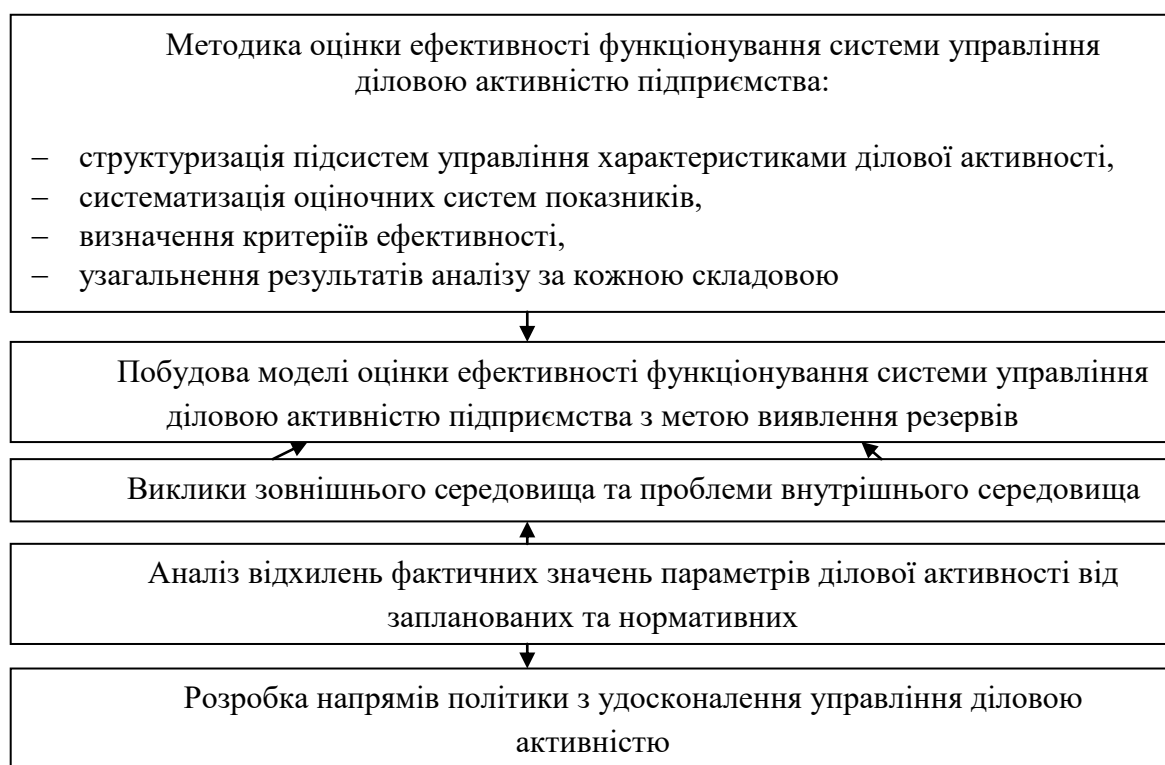

Рисунок 1.3 – Оцінка поточного стану та рівня ділової активності

Оцінка базується на відповідному методичному забезпеченні. Окреслення кількісних та якісних критеріїв повинно враховувати особливості перебігу ситуації та пріоритети загального фінансового менеджменту підприємства. Поглиблений аналіз ділової активності включає оцінку як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що впливають на підприємство і на його ринкове оточення (рис. 1.4) [9]. Третій етап – застосування інструментарію управління діловою активністю, який являє собою сукупність засобів, методів, важелів здійснення управлінського впливу.

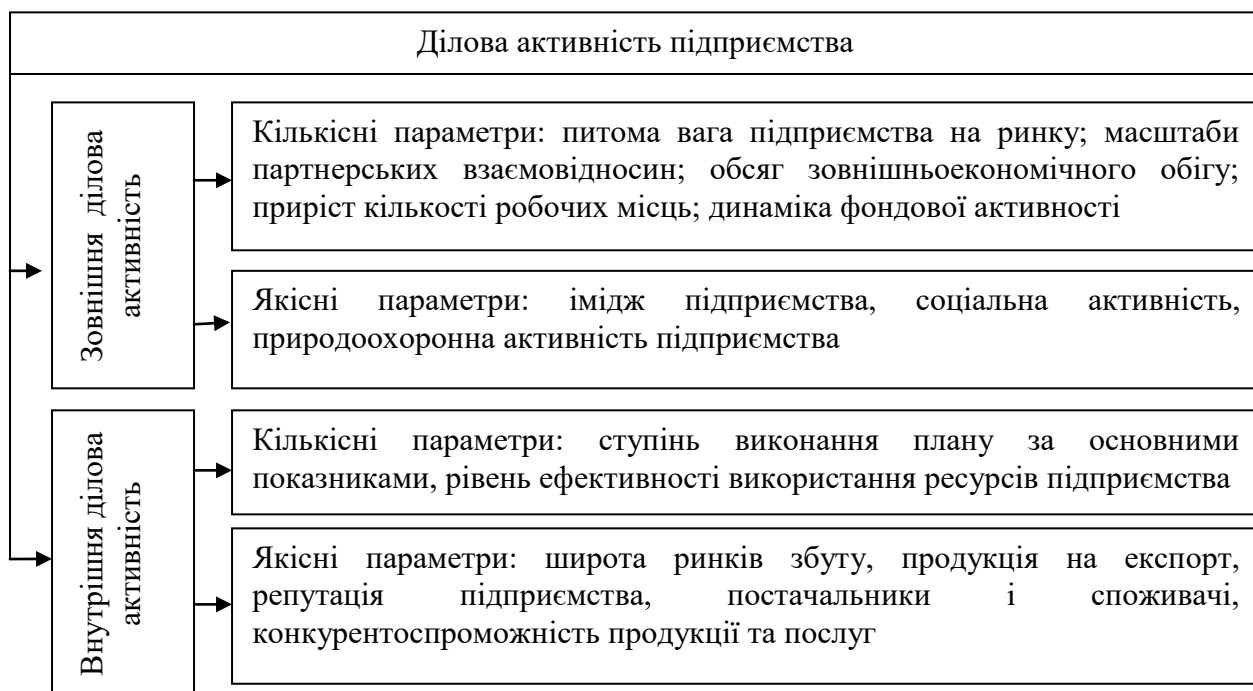

Рисунок 1.4 – Основні параметри оцінки ділової активності підприємства

Четвертий етап включає визначення цілей та розробку стратегії напрямів та перспектив розвитку підприємства. П'ятий етап – це управління ризиком зниження рівня ділової активності у відповідності до загальної стратегії. Розробляється система заходів щодо вияву та попередження негативних наслідків ризику, для цього використовуються розрахунково-аналітичні методи та показники. Шостий етап – розробка, реалізація та контроль реалізації стратегії. В умовах сьогодення наявність стратегії управління діловою активністю, яка б відповідала умовам розвитку, є запорукою покращення фінансово-економічного становища.

З позиції сучасних кризових умов господарювання для забезпечення досягнення цілей розвитку підприємства процес управління діловою активністю повинен включати такі основні етапи, як: вивчення змін у зовнішньому оточенні підприємства, своєчасне реагування на них дієвими заходами; забезпечення ефективності основного виду діяльності на основі скорочення операційних та підвищення рентабельності виробництва; створення конкурентних переваг підприємства на ринках товарів, послуг на основі

впровадження нових технологій, задоволення попиту споживачів відповідно до їх потреб у різні проміжки часу.

1.3 Підходи і методи оцінки ділової активності підприємства

Сучасний економічний стан українських підприємств обумовлює їх вразливість до зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на господарську діяльність, спричинених поширенням глобалізаційних процесів та економічною кризою в країні. Така ситуація вимагає від суб'єктів господарювання можливостей пристосування та адаптації до швидко змінюваного середовища з метою збереження їх ділової активності. З огляду на це вагомого значення набуває оцінка стану ділової активності, за допомогою якої здійснюються попереднє прогнозування кризових ситуацій та виявлення їхніх можливих ознак. Головною метою такої оцінки має бути забезпечення стійкого фінансового розвитку суб'єкта господарювання, недопущення його банкрутства, забезпечення ефективної господарської діяльності в довгостроковій перспективі [23].

Виокремлюють кілька підходів до оцінювання ділової активності підприємств. Основними з них є наступні: оцінювання ділової активності підприємства на основі аналізу співвідношення власного й позикового капіталу; оцінювання ділової активності підприємства за функціональною ознакою; оцінювання ділової активності підприємства, яке базується на співвідношенні активів. У рамках першого підходу виходять з припущення, що фінансовий стан підприємства суттєво залежить від оптимальності співвідношення між окремими складовими частинами джерел фінансування та ефективністю їх розміщення в активах. За другим підходом (функціональним) визначається керівниками підприємства та ґрунтується на забезпеченні функціональної рівноваги між джерелами формування капіталу та їх використанням протягом

життєвого циклу підприємства. За третім підходом аналіз може бути здійснений за допомогою часового (горизонтального), структурного (вертикального), трендового, порівняльного, факторного аналізу та аналізу відносних показників [23].

Слід зауважити, що до прийомів оцінки ділової активності відносять горизонтальний (часовий) аналіз, вертикальний (структурний) аналіз, аналіз абсолютних показників, аналіз відносних показників, факторний аналіз. До прийомів оцінки управління діловою активністю відносять, зокрема, порівняльний і трендовий аналіз. Порівняльний аналіз, який здійснюється експертами, в першу чергу ґрунтується на використанні даних, які характеризують фактичний стан галузі, господарюючих підприємств та їх конкурентів. При цьому не враховуються наявні та перспективні зміни у зовнішньому та внутрішньому економічному середовищі. Це не може не позначитись на управлінні діловою активністю та призводить до зменшення його ефективності. Так, наприклад, при застосуванні трендового аналізу змінність коливання циклічних ринкових явищ не враховується. Отже, отримані прогностичні результати не можуть бути абсолютно достовірними, а можливості управління діловою активністю підприємств зменшуються. Попри те, що прийоми аналізу ділової активності мають як свої переваги, так і недоліки, кожен із них має велике значення під час проведення оцінки або управління діловою активністю.

Прийоми, якщо їх використовувати в комплексі або поєднуючи на різних етапах діяльності, доповнюють один одного. Це дозволяє розкрити складні взаємозалежності між різними показниками ділової активності та підвищує рівень прийнятих управлінських рішень у цій сфері.

На сьогодні методи оцінки ділової активності доповнюються новими, сучасними. До них відносяться зокрема такі методи, як матричні; інтегральні; методи визначення ділової активності з точки зору стратегічного потенціалу підприємства; методи, що базуються на порівнянні з еталоном; графічні методи та інші (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Методи оцінки ділової активності підприємства

Назва методу	Коротка характеристика	Недоліки
1	2	3
Матричні методи	Визначення та розрахунок інтегрального рейтингового показника підприємства за параметрами або графіками. Можливим є визначення необхідних стратегічних напрямів функціонування та розвитку підприємств. Для оцінки використовують матриці BCG, GE/McKinsey, Shell/DPM, ADL/LC, Hofer/ Schendel, SWOT-аналіз, PEST-аналіз, модель HOFER/SCHENDEL, LOTS- аналіз, SPACE-аналіз, GAP-аналіз	Дають змогу оцінити лише відносний рівень ділової активності підприємств, що діють у певному ринковому середовищі. Таким чином, кількість розроблених заходів є недостатньою для ухвалення якісних управлінських рішень
Коефіцієнтний метод	Розрахунок відповідних коефіцієнтів, що впливають на ділову активність підприємств	Використання великої кількості коефіцієнтів, що викликає труднощі формулювання однозначних висновків щодо ділової активності підприємства загалом; відсутність нормативних значень більшості коефіцієнтів, які використовуються під час аналізу
Математичні методи	Використання факторних моделей аналізу, які ґрунтуються на розрахунку певного інтегрального показника або кількох показників, що формують кінцеву оцінку	Потребують спеціальних навичок, додаткових витрат часу та характеризуються складністю в розрахунках
Експертні методи	Аналіз поставленої проблеми фахівцями інтуїтивно-логічним способом, формалізація одержаних результатів	До недоліків належать суб'єктивізм, обмеженість використання, високі витрати на їх проведення
Аналіз порівняльних переваг	Характеризується засадами теорії міжнародного розподілу праці та оцінкою порівняльних переваг конкуруючих організацій	Унеможливорює формування цілісних висновків про рівень управління діловою активністю, оскільки оціночним критерієм є лише виробничі витрати підприємств, що не відображає достовірного аналізу ділової активності
Інтегральний метод	Надається загальна (інтегральна) оцінка рівня ділової активності господарюючого суб'єкта	Відсутність нормативних значень деяких коефіцієнтів, значення коефіцієнтів у динаміці не можуть бути інтерпретованими
Агрегатний метод	Заснований на збалансованості активів і пасивів підприємства та їх рівновазі	Суттєвим недоліком цього методу є досить обмежений підхід, оскільки оцінка підприємства повинна здійснюватися на основі багаторівневої інтеграції показників

Продовження таблиці 1.3

1	2	3
Індексний метод	Ґрунтується на використанні відносних показників. Це дає змогу визначати зміни, що відбуваються за певний проміжок часу, зіставлення рівня економічних явищ	Виникає необхідність у відборі найважливіших і найбільш інформативних фінансових коефіцієнтів, оскільки зі зміною умов діяльності, відповідно, змінюється значущість коефіцієнтів, а отже, й оптимальний їх набір
Морфологічний аналіз	Систематизований огляд всіх можливих варіантів розвитку окремих елементів досліджуваної системи, які побудовані на детальних та повних класифікаціях об'єктів та явищ, їх властивостей та параметрів	До недоліків методу належить те, що поряд із реально можливими комбінаціями варіантів характеристик (ознак) морфологічна матриця має велику кількість несумісних варіантів. На сьогодні не існує дієвого апарату вибору допустимих рішень з великої кількості можливих варіантів
Метод групувань	Дає можливість установити співвідношення певних показників у їх загальній сукупності. Для встановлення взаємозалежності кількох показників експертами здійснюються аналітичні групування	Занадто велике число груп ускладнює виявлення закономірностей при дослідженні соціально-економічних явищ і процесів
Методи аналізу рядів динаміки	Ряди динаміки – це послідовність чисел, які характеризують зміну того чи іншого економічного явища, тобто це ряд розміщених у хронологічній послідовності статистичних показників	До недоліків можна віднести неможливість прогнозування значень рівнів ряду, тільки напрямок майбутнього тренду
Метод рейтингової оцінки	Дає змогу визначити показники ділової активності підприємств відповідно до її нормативних значень та відносно один одного	Різноманітність нормативів та наявність багатьох шкал рейтингових оцінок не дозволяє врахувати всі можливі деталі конкретної ситуації
Комплексний метод	Здійснення аналізу комплексу показників діяльності підприємства, що характеризують його фінансовий стан та фінансовий розвиток	Характеризується високою трудомісткістю, до того ж йому притаманні недоліки методу коефіцієнтних розрахунків
Кваліметричний метод	Передбачає кількісний опис якості процесів за різними характеристиками	Потребує серйозного методологічного та методичного дослідження та формування відповідного забезпечення

Слід зазначити, що серед наявних методів, прийомів, більшість належить до аналізу оцінки ділової активності, а не до її управління. Матричні методи, математичні методи, метод експертних оцінок здебільшого використовуються при здійсненні аналізу факторів, показників, та допомагають оцінити ділову активність. А ось метод морфологічного аналізу, за допомогою якого визначаються причинно-наслідкові впливи на ділову активність, дає змогу формувати певні заходи з управління діловою активністю.

Список методів оцінки та управління діловою активністю, безумовно, не обмежується розглянутими вище. Застосовуються також такі методи, як рівноважний, скорингований, метод нечіткої логіки [23]. Їхнім загальним недоліком є те, що вони засновані на використанні таких показників, які мають або складні алгоритми розрахунків, або ж велику кількість параметрів та можуть бути неефективними у разі виникнення різних проблемних ситуацій.

Насьогодні виникає необхідність у концептуально новому комплексному підході до систематизації основних підходів, методів та показників, що є найбільш придатними для оцінювання системи управління діловою активністю. Без цього неможливим є ухвалення ефективних управлінських рішень щодо підвищення рівня управління та стабілізації ділової активності підприємств. З метою управління діловою активністю, такий підхід має дозволяти виявляти причинно-наслідкові залежності, які впливають на ділову активність підприємства; повинен забезпечити системний підхід до аналізу факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ функціонування підприємства [23]. Розглянемо такий підхід на рисунку 1.5.

Оцінку внутрішньої ділової активності, з точки зору мобілізації внутрішніх ресурсів та зростання економічного потенціалу, здійснюють у кількісному та якісному вимірах.

Кількісні параметри оцінки ділової активності визначаються динамікою аналітичних (синтетичних) показників господарсько-фінансової діяльності підприємств. Зовнішня активність – це активність підприємства у зовнішньому середовищі.

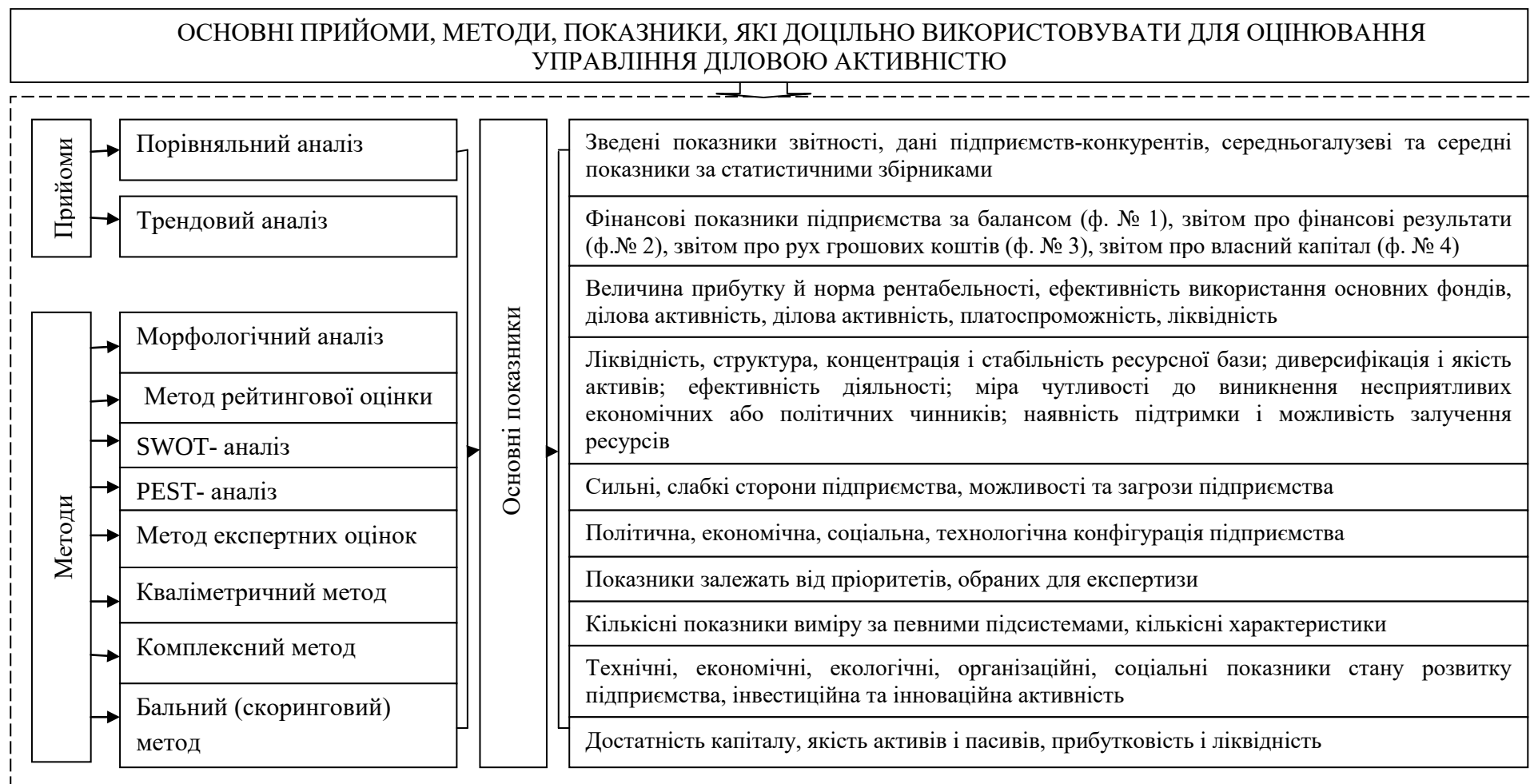

Рисунок 1.5 – Основні прийоми, методи та показники, які використовують для оцінювання управління діловою активністю підприємства [23]

До якісних критеріїв оцінки ділової активності відносяться: широта внутрішніх й зовнішніх ринків збуту підприємства, ділова репутація, конкурентоспроможність, наявність постійних постачальників й покупців готової продукції тощо. Дані критерії доцільно зіставляти з аналогічними параметрами основних конкурентів у цій же сфері бізнесу [31].

Стан ділової активності оцінюється у статичі та характеризується показниками на конкретну дату. Стан управління діловою активністю суб'єктів господарювання можна оцінити тільки за динамічними показниками [23].

Кількісні критерії ділової активності характеризуються абсолютними й відносними показниками.

Серед абсолютних показників необхідно виділяти обсяг продажу готової продукції підприємства, товарів, робіт, послуг, прибуток, величину активів (авансованого капіталу). Доцільно порівнювати ці параметри в динаміці за ряд періодів (років, кварталів). Оптимальне співвідношення між ними [31]:

$$T_{\Pi} > T_B > T_A > 100\%, \quad (1.1)$$

де T_{Π} – темп зростання прибутку, %;

T_B – темп зростання виручки від реалізації продукції;

T_A – темп зростання активів підприємства.

Так, нерівність $T_A > 100\%$ означає, що економічний потенціал підприємства зростає, тобто розширюються масштаби його діяльності.

Нерівність $T_B > T_A$ вказує на те, що в порівнянні зі збільшенням економічного потенціалу обсяг реалізації підвищується більш високими темпами, тобто ресурси підприємства використовуються більш ефективно, підвищується віддача від кожної грошової одиниці, вкладеної в компанію.

З третьої нерівності $T_{\Pi} > T_B$ видно, що прибуток зростає випереджальними темпами, що свідчить про відносне зниження витрат виробництва та обігу як результат дій, спрямованих на оптимізацію технологічного процесу і взаємовідносин з контрагентами [31].

Оцінку ділової активності можна здійснювати за коефіцієнтом ділової активності, який розраховується за формулою [9]:

$$K_{д.а} = ЧД / (A + OA + KЗ + ДЗ + МЗ + ВК + ОЗ), \quad (1.2)$$

де ЧД – чистий дохід від реалізації продукції,

A – середньорічна сума активів підприємства;

OA – середньорічна сума оборотних активів;

KЗ – середньорічна сума кредиторської заборгованості;

ДЗ – середньорічна сума дебіторської заборгованості;

МЗ – середньорічна сума матеріальних запасів;

ВК – середньорічна сума власного капіталу;

ОЗ – середньорічна сума основних засобів.

Коефіцієнт ділової активності може приймати такі значення: $K_{д.а} > 1$ – високий рівень ділової активності; $0,5 > K_{д.а} > 1$ – середній рівень ділової активності; $K_{д.а} < 0,5$ – низький рівень ділової активності. Згідно з «золотим правилом економіки підприємства», чим більшими будуть темпи зростання чистого доходу від реалізації продукції на підприємстві за темпи зростання вартості активів, тим кращою буде ділова активність [9].

До показників динаміки кількісних змін відносяться: обсяг реалізації продукції, обсяг валового доходу, обсяг чистого прибутку, вартість основних засобів, обсяг виробничих запасів, кількість працюючих, приріст валюти балансу, приріст власного капіталу, обсяг реальних інвестицій.

До показників ефективності використання ресурсів та капіталу відносяться: рентабельність вкладеного капіталу, рентабельність виробничого капіталу, рентабельність продукції, продуктивність праці працівників, середня заробітна плата працівників, матеріаломісткість продукції, віддача основних засобів, граничний рівень витрат, рентабельність реальних інвестицій.

Найбільш загальну систему показників кількісної оцінки ділової активності та алгоритм їх розрахунку наведено у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Система показників кількісного виміру ділової активності
[26, 27]

№ ч/ч	Показники	Методика розрахунку	Характеристика показника
1	2	3	4
1.	Коефіцієнт оборотності активів	Чистий дохід від реалізації продукції / Середня величина активів $\Phi.2 \text{ р.}2000 / \Phi 1(\text{р.}1300 \text{ гр.}3 + \text{р.}1300 \text{ гр.}4) / 2$	Показує швидкість обороту всіх активів підприємства, тобто кількість здійснених ними оборотів за досліджуваний період
2.	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	Чистий дохід від реалізації продукції / Середня величина оборотних активів $\Phi.2 \text{ р.}2000 / (\Phi.1 (\text{р.} 1195 \text{ гр.}3 + \text{р.} 1195 \text{ гр.}4) / 2)$	Показує швидкість обороту оборотних активів за аналізований період
3.	Коефіцієнт оборотності запасів	Чистий дохід від реалізації продукції / Середня величина запасів і витрат $\Phi.2 \text{ р.}2000 / \Phi 1(\text{р.}1100 \text{ гр.}3 + \text{р.}1110 \text{ гр.}3 + \text{р.}1100 \text{ гр.}4 + \text{р.}1110 \text{ гр.}4) / 2$	Відображає швидкість обороту запасів
4.	Тривалість одного обороту запасів	Кількість днів у періоді / Коефіцієнт оборотності запасів	Показує швидкість перетворення запасів з матеріальної у грошову форму
5.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Чистий дохід від реалізації продукції / Середня величина дебіторської заборгованості $\Phi.2 \text{ р.}2000 / \Phi.1(\text{р.}1125 \div \text{р.}1155 \text{ гр.}3 + \text{р.}1125 \div 1155 \text{ гр.}4) / 2$	Показує число оборотів, здійснених дебіторською заборгованістю за аналізований період
6.	Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості	Кількість днів у періоді / Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Характеризує тривалість одного обороту дебіторської заборгованості
7.	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Чистий дохід від реалізації продукції / Середня величина кредиторської заборгованості $\Phi.2 \text{ р.}2000 / (\Phi.1 (\text{р.} 1695 \text{ гр.}3 + \text{р.} 1695 \text{ гр.}4) / 2)$	Показник швидкості обороту кредиторської заборгованості
8.	Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості	Кількість днів у періоді / Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Характеризує період часу, за який підприємство покриває термінову заборгованість
9.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Чистий дохід від реалізації продукції / Середня величина власного капіталу $\Phi.2 \text{ р.}2000 / (\Phi.1 (\text{р.} 1495 \text{ гр.}3 + \text{р.} 1495 \text{ гр.}4) / 2)$	Відображає активність використання власного капіталу
10.	Тривалість одного обороту власного капіталу	Кількість днів у періоді / Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Характеризує швидкість обороту власного капіталу

Продовження таблиці 1.4

1	2	3	4
11.	Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	Чистий прибуток (збиток)/ Середньорічна вартість капіталу (активів) Ф.2 р.2350 / Ф.1 р. 1900	Дозволяє визначити, наскільки ефективно використовуються активи підприємства. Позитивною тенденцією вважається збільшення
12.	Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток (збиток)/ Середньорічна сума власного капіталу Ф.2 р.2350 / Ф.1 р. 1495	Показує, скільки прибутку припадає на 1 гривню власного капіталу
13.	Рентабельність виробничих фондів	Чистий прибуток (збиток) / Середньорічна сума основних засобів Ф.2 р.2190 / Ф.1 р. 1011	Показує, скільки прибутку припадає на 1 гривню основних засобів підприємства
14.	Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	Фінансові результати від операційної діяльності / Чистий дохід від реалізації продукції Ф.2 р.2190 / Ф.1 р. 2000	Показує, яка сума операційного прибутку припадає на чистий дохід від реалізації продукції
15.	Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	Чистий прибуток (збиток) / Чистий дохід від реалізації продукції Ф.2 р.2350 / Ф.1 р. 2000	Показує суму чистого прибутку, що припадає на 1 гривню чистого доходу від реалізації продукції

Узагальнюючи вищенаведений матеріал, зазначимо, що формування системи показників для оцінки ділової активності підприємства є важливою управлінською задачею. Оцінку стану ділової активності підприємства доцільно проводити на основі кількісних та якісних показників. Показники повинні відображати реальний стан процесів, бути зрозумілими, своєчасними. За цих умов оцінка стає необхідною інформаційною базою для ухвалення управлінських рішень стосовно стану системи управління діловою активністю та для визначення рівня її розвитку.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ НА ПРИКЛАДІ ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ»

2.1 Дослідження тенденцій розвитку ринку послуг в Україні та у світі

Сфера послуг є однією з найперспективніших в економіці. Вона охоплює широкий спектр діяльності: від транспорту, туризму, посередництва різного виду, інформаційних, видавничих послуг до фінансування. Сфера послуг у більшості розвинених країн світу займає домінуюче становище. Так, наприклад, у США близько 65 % валового національного продукту, 70 % робочої сили та 50 % бюджету сім'ї припадає на сферу обслуговування. Кількість видів послуг на світовому ринку перевищує 600. Найбільше значення у світовій торгівлі послугами нині мають туризм, транспорт, інформаційно-комунікаційні та страхові послуги. Розширюється частка сектора фінансових послуг, зокрема, експортне кредитування. Воно охоплює від 12 % до 29 % від обсягу експорту розвинених країн. На сектор інформаційних послуг припадає близько 20 % акціонерного капіталу США, 18 % – Великобританії, 14 % – Швеції, 11 % – Німеччини, 8% – акціонерного капіталу Японії [4].

Оцінюючи сучасний стан розвитку сфери послуг в Україні, слід відмітити, що попри соціально-економічну та політичну нестабільність в країні, її рівень залишається достатньо високим. В 2019 році частка сфери послуг у номінальному ВВП країни становила 2166997 млн грн або 54,5%, у 2020 році – 2355469 млн грн або 55,8%, у 2021 році – 2830188 млн грн або 51,8%. Високий рівень частки сфери послуг у структурі ВВП обумовлений її проникненням майже в усі види господарської діяльності, адже послуги надають не лише сервісні, але й промислові суб'єкти господарювання.

Упродовж 2018 – 2020 років прослідковується загальна тенденція до збільшення кількості підприємств сфери послуг: у 2018 році на ринку послуг функціонувало 582376 підприємств-юридичних осіб та їх відокремлених

підрозділів, в 2020 році – 646479 одиниць. Це на 64103 одиниць, тобто майже на 11% більше, ніж у 2018 році. В 2021 році порівняно із 2020 роком кількість підприємств сфери послуг зменшилась на 11579 одиниць або на 1,79 % (табл.2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміка кількості підприємств сфери послуг за видами економічної діяльності, одиниць [24]

Підприємства сфери послуг	Рік				Структура, %			
	2018	2019	2020	2021	2018	2019	2020	2021
1.Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	90591	96235	98307	94633	15,56	15,31	15,21	14,91
2.Тимчасове розміщування й організація харчування	61761	69689	71748	69775	10,61	11,08	11,10	10,99
3.Операції з нерухомим майном	93383	98361	95809	94342	16,03	15,65	14,82	14,86
4.Професійна, наукова та технічна діяльність	126100	134800	140374	143210	21,65	21,44	21,71	22,56
5.Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	49206	53787	53735	54153	8,45	8,56	8,31	8,53
6.Освіта	13241	15429	16733	17927	2,27	2,45	2,59	2,82
7.Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	24961	30994	37583	34574	4,29	4,93	5,81	5,45
8.Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	13797	15168	15774	15829	2,37	2,41	2,44	2,49
9.Надання інших видів послуг	109336	114217	116416	110457	18,77	18,17	18,01	17,40
Всього	582376	628680	646479	634900	100	100	100	100

Найбільшою за досліджуваний період була кількість підприємств, що діяли у сфері професійної, наукової та технічної діяльності. Зокрема у 2021 році – 143210 одиниць, або 22,56 % від загальної кількості. Наступними за кількістю є підприємства, які займаються наданням інших видів послуг. У 2021 році – 110457 одиниць, або 17,4 % від загальної кількості. Майже однаковими за кількістю є підприємства, які працюють у сфері послуг «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» та «Операції з нерухомим майном». У загальній структурі підприємств сфери послуг в 2021

році їх питома вага наближується до 15%. Трохи меншу питому вагу мали підприємства з тимчасового розміщування й організації харчування – 10,99 % (рис. 2.1). Найменшою є кількість підприємств, що надають освітні послуги (2021 рік: 17927 або 2,82 %) та підприємств сфери мистецтва, спорту, розваг та відпочинку (2021 рік: 15829 або 2,49 %). При чому можемо помітити незначні зміни часток підприємств впродовж досліджуваного періоду.

Рисунок 2.1 – Структура підприємств сфери послуг

Упродовж 2019 – 2021 років спостерігалось зростання реалізації послуг практично за всіма сферами економічної діяльності (табл. 2.2). Так, за даними Державної служби статистики України, у 2020 році загальний обсяг реалізованих послуг підприємствами сфери послуг перевищив даний показник 2019 року на 9517,3 млн грн. В 2021 році загальний обсяг реалізованих послуг підприємствами сфери послуг перевищив даний показник 2020 року на 200580,6 млн грн (21,75%) та склав 1122763,3 млн грн.

Таблиця 2.2 – Обсяги та структура реалізованих послуг підприємствами сфери послуг в Україні у 2019 – 2021 роках, млн грн.

Вид економічної діяльності	Рік			Відхилення (+/-)		Структура, %		
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020	2019	2020	2021
1.Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	390179,1	392071,6	440835,1	1892,49	48763,48	42,75	42,52	39,26
2.Тимчасове розміщування й організація харчування	33427,08	17776,25	30266,42	-15650,8	12490,17	3,66	1,93	2,70
3.Інформація та телекомунікації	163105,8	175883,1	211905,1	12777,31	36022,01	17,87	19,07	18,87
4.Операції з нерухомим майном	86171,88	89720,88	106121,8	3549	16400,88	9,44	9,73	9,45
5.Професійна, наукова та технічна діяльність	107210,4	107019,2	131641,5	-191,26	24622,31	11,75	11,60	11,72
6.Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	74885,47	70620,66	94496,92	-4264,81	23876,26	8,21	7,66	8,42
7.Освіта	21077,26	21704,86	25836,34	627,6	4131,48	2,31	2,35	2,30
8.Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	26304,74	39149,33	70119,26	12844,59	30969,93	2,88	4,25	6,25
9.Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	6790,69	4792,16	7257,78	-1998,53	2465,62	0,74	0,52	0,65
10.Надання інших видів послуг	3513,01	3444,77	4283,19	-68,24	838,42	0,38	0,37	0,38
Всього	912665,4	922182,7	1122763,0	9517,3	200580,6	100,0	100,0	100,0

Найбільша питома вага у загальному обсязі реалізованих послуг припадає на «Транспортні послуги, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність». В 2019 році вона становила 42,75%, у 2020 році – 42,52%, у 2021 році – 39,3%.

За досліджуваний період значні за обсягами реалізації послуг також є сфери інформації та телекомунікації, професійної, наукової та технічної діяльності. Зокрема їх частка у 2021 році відповідно складала 18,87 % та 11,72 %. Частка обсягу реалізованих послуг «Операцій з нерухомим майном» в 2021 році – 9,45%, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування 8,42 %, сфера охорони здоров'я та надання соціальної допомоги – 6,25 %.

Варто зазначити, що із загального обсягу реалізованих послуг в Україні реалізовується населенню в 2019 році 196175,91 млн грн, в 2020 році – 175348,48 млн грн, в 2021 році – 232308,24 млн грн. З них у 2021 році 27,4 % припадає на сферу інформації та телекомунікації, на сферу охорони здоров'я та надання соціальної допомоги – 23,2%, на послуги у сфері транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності припадає – 14,7%.

На сьогодні сфера послуг, як і економіка в цілому, зазнає значних втрат через військове вторгнення росії. Так у жовтні 2023 року підприємства сфери послуг надали негативні оцінки своєї ділової активності. Передумовами цього є подальше здорожчання пального, проблеми з логістикою та слабкий попит. Відбулось зменшення обсягу наданих послуг та зберігаються негативні очікування щодо обсягу нових замовлень та обсягу послуг у процесі виконання. Очікується подальше здорожчання власної продукції або послуг на тлі зростання цін. Вищезазначене вимагає застосування ефективних управлінських рішень з врахуванням переорієнтації економіки країни на пріоритетні (актуальні) послуги, роль яких в сучасних умовах значно зростає.

2.2 Дослідження стану та проблем розвитку українського ринку аудиторських послуг

На сьогодні українському аудиту вже майже 30 років. Базовими засадами діяльності Держаудитслужби є захист реальних державних інтересів; виявлення втрат (збитків) та їх відшкодування; попередження фінансових порушень та їх наслідків; оперативність реагування на економічні загрози державі; висока якість доказової бази, невідворотність відповідальності за вчинені правопорушення тощо. Останніми роками в Україні докорінно змінилися умови і якість ринку аудиторських послуг, що пов'язано насамперед з імплантацією закордонного досвіду в національну систему аудиту, розширенням можливості диверсифікації професійних послуг аудиторів, а також диджиталізацією аудиту. Значного розповсюдження набули різні додаткові аудиторські та супутні послуги [21]. Впродовж 2019 – 2021 року кількість суб'єктів господарювання у сфері бухгалтерського обліку й аудиту щорічно зростала з 12629 у 2019 році до 13192 у 2021 році, або на 4,46 %. Зростав обсяг реалізованої продукції з 14378668,8 тис. грн у 2019 році до 18887395,3 тис. грн у 2021 році або на 31,36 % (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Кількість та обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання у сфері бухгалтерського обліку й аудиту, консультування з питань оподаткування

Рік	Кількість діючих суб'єктів господарювання, одиниць	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання, тис. грн
2019	12629	14378668,8
2020	12720	15876419,7
2021	13192	18887395,3

Найбільша кількість суб'єктів господарювання у сфері бухгалтерського обліку й аудиту, консультування з питань оподаткування знаходиться у наступних регіонах України: Харківська область (у 2021 році – 1086), Київська

область (1028), Дніпропетровська область (967), Львівська область (868), Одеська область (861) (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Кількість суб'єктів господарювання у сфері бухгалтерського обліку й аудиту, консультування з питань оподаткування по регіонах України [24]

Область	2019 рік		2020 рік		2021 рік	
	усього, одиниць	з них фізичні особи-підприємці, одиниць	усього, одиниць	з них фізичні особи-підприємці, одиниць	усього, одиниць	з них фізичні особи-підприємці, одиниць
Україна	12629	9811	12720	9985	13192	10481
Вінницька	303	255	291	243	301	253
Волинська	154	115	161	122	179	137
Дніпропетровська	922	733	935	752	967	791
Донецька	300	248	296	249	290	249
Житомирська	202	169	188	155	206	175
Закарпатська	270	223	263	215	254	209
Запорізька	398	306	405	316	415	324
Івано-Франківська	179	138	181	141	184	140
Київська	900	785	953	850	1028	918
Кіровоградська	150	122	138	116	140	117
Луганська	69	60	77	65	77	66
Львівська	785	644	793	657	868	734
Миколаївська	310	237	318	253	323	258
Одеська	789	632	834	678	861	714
Полтавська	280	235	283	237	286	245
Рівненська	195	162	182	150	196	165
Сумська	162	126	176	135	189	147
Тернопільська	143	123	147	127	143	122
Харківська	1079	866	1070	867	1086	878
Херсонська	279	229	278	237	299	258
Хмельницька	259	214	259	215	275	228
Черкаська	282	235	278	234	287	242
Чернівецька	200	158	184	141	182	142
Чернігівська	194	157	190	154	191	159
м. Київ	3825	2639	3840	2676	3965	2810

Частка підприємств, які отримували чистий прибуток, впродовж 2019 – 2022 років щорічно зменшувалась: 2019 рік – 75,4 %, 2020 рік – 75,2 %, 2021

Найбільшим фінансовий результат діяльності був у 2021 році – 690141,5 тис. грн, а найменший у 2019 році – 449766 тис. грн.

Станом на початок 2022 року в Україні зареєстровано 2680 аудиторів та 882 суб'єктів аудиторської діяльності. Це приблизно на 1,2% менше порівняно із 2020 роком (табл. 2.6). Основними причинами тенденції до незначного скорочення кількості є усунення з ринку недобросовісних та неякісних надавачів послуг та зростання конкуренції на ринку аудиторських послуг.

Таблиця 2.6 – Структура Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності станом на 23.02.2022 року [10]

Назва	Кількість на		Зміна
	31.12.2020 р.	23.02.2022 р.	
1. Аудитори	2713	2680	-33
2. Суб'єкти аудиторської діяльності (САД)	893	882	-11
3. САД, які мають право проводити обов'язковий аудит фінансової звітності	239	220	-19
4. САД, які мають право проводити обов'язковий аудит фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний інтерес	84	78	-6

Офіційні дані свідчать про те, що протягом 2020 року проведено 207 державних фінансових аудитів, що на 242 менше ніж у 2019 році. В 2021 році проведено 191 державних фінансових аудитів, що на 16 менше ніж у 2020 році. В 2022 році їх проведено 159, що на 32 менше ніж у 2021 році.

З них протягом 2021 року проведено 53 аудитів місцевих бюджетів, що на 10 більше ніж у 2020 році. В 2022 році їх проведено 14, що на 39 менше ніж у 2021 році.

Протягом 2021 року проведено 32 аудитів виконання бюджетних програм, що на 13 менше ніж у 2020 році. В 2022 році їх проведено 20, що на 12 менше ніж у 2021 році. Протягом 2021 року проведено 106 аудитів діяльності суб'єктів господарювання, що на 11 менше ніж у 2020 році.

В 2022 році їх проведено 125, що на 19 більше ніж у 2021 році (табл.2.7).

Таблиця 2.7 – Кількість проведених аудитів [10]

Вид аудиту	Рік				Відхилення (+,-)		
	2019	2020	2021	2022	2020-2019	2021-2020	2022-2021
Державні фінансові аудити, в т.ч.:	449	207	191	159	-242	-16	-32
– аудити місцевих бюджетів	86	43	53	14	-43	10	-39
– аудити виконання бюджетних програм	137	45	32	20	-92	-13	-12
– аудитів діяльності суб'єктів господарювання	225	117	106	125	-108	-11	19
– аудити інвестиційних проектів	1	2	0	0	1	-2	0

На рисунку 2.2 для наочності і наведено структуру фінансових аудитів по роках.

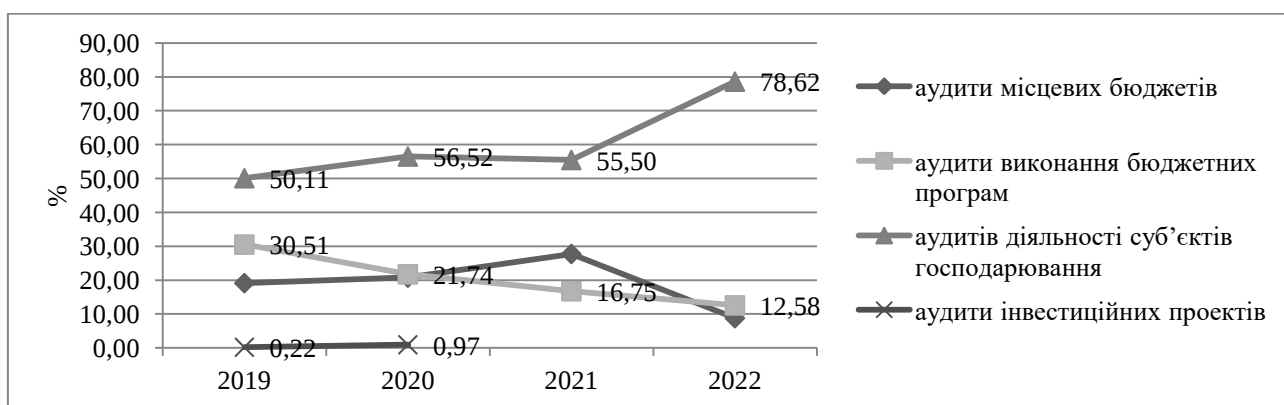

Рисунок 2.2 – Структура фінансових аудитів по роках

За 2019 – 2022 роки державними фінансовими аудитами, відповідно по роках, охоплено фінансових і матеріальних ресурсів на загальну суму понад 365,1 млрд грн, 227,7 млрд грн, майже 469,5 млрд грн, близько 214,9 млрд грн.

В 2021 році державними фінансовими аудитами виявлено неефективних управлінських дій (рішень) або ризикових операцій, що призвели до упущених вигод / неотриманих доходів або непродуктивних / зайвих витрат, на загальну суму майже 92,7 млрд грн (в 2020 році – понад 27,1 млрд грн), неефективних управлінських дій (рішень) або ризикових операцій, що можуть призвести (свідчити) про упущені вигоди / неотримані доходи або непродуктивні / зайві витрати, на суму близько 23,9 млрд грн (в 2020 році – понад 8,2 млн грн). В

2022 році їх виявлено на загальну суму майже 56,8 млрд грн та на суму понад 20,9 млрд грн відповідно (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Виявлення та упередження державними фінансовими аудитами неефективних управлінських дій (рішень) або ризикових операцій

Вид неефективних управлінських дій (рішень) або ризикових операцій	Рік, млрд. грн				Відхилення (+,-)		
	2019	2020	2021	2022	2020-2019	2021-2020	2022-2021
1. Що призвели до упущених вигод/неотриманих доходів або непродуктивних / зайвих витрат	17,8	27,1	92,7	56,8	9,3	65,6	-35,9
2. Що можуть призвести (свідчити) про упущені вигоди/неотримані доходи або непродуктивні / зайві витрати	8,6	8,2	23,9	20,9	-0,4	15,7	-3
3. Порушення законодавства, що можуть призвести до втрат фінансових і матеріальних ресурсів	1,1	1,7	3,0	2,2	0,6	1,3	-0,8

Крім того, в 2021 році виявлено порушень законодавства, що можуть призвести до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, на загальну суму понад 3,0 млрд грн (в 2020 році – більш як 1,7 млрд грн). В 2022 році їх виявлено на загальну суму більш як 2,2 млрд грн [10].

У результаті належного реагування об'єктів контролю на рекомендації державних аудиторів в 2021 році було упереджено втрат фінансових і матеріальних ресурсів внаслідок неефективних управлінських дій (рішень) або ризикових операцій на суму більш як 1,7 млрд грн (в 2020 році – понад 895,8 млн грн), а також відшкодовано відповідних втрат понад 3,0 млрд грн (в 2020 році – більш як 251,4 млн грн). Протягом 2022 року їх упереджено на суму майже 2,9 млрд грн, а також відшкодовано втрат близько 969,4 млн грн [10].

Органами Держаудитслужби до правоохоронних органів за їх зверненням у 2020 році передано 37 аудиторських звітів, в 2021 році – 67, в 2022 році – 65. За результатами державних фінансових аудитів керівниками центральних і місцевих органів влади, підприємств, установ та організацій прийнято в 2020 році 629 управлінських рішень, в 2021 році – 416, в 2022 році – 200 [10].

Український аудит, як і інші галузі економіки, відчуває нищівний вплив

війни. Для захисту інтересів аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, створення правових механізмів стимулювання аудиторської діяльності під час війни прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність».

Згідно зазначеного законопроекту передбачено зменшити фінансове навантаження на аудиторів у частині сплати платежів і внесків на користь Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю та Аудиторської палати України; не застосовувати до аудиторів відповідальність за порушення вимог законодавства щодо повноти та своєчасності подання відомостей про аудитора для оприлюднення в Реєстрі; несвоєчасне подання звітів та іншої звітної інформації, яку вимагає законодавство; зупинити проведення перевірок з контролю якості аудиторських послуг, які надають аудитори; спростити процедуру атестації аудиторів та безперервного професійного навчання [22].

У повоєнний час актуальними питаннями в аудиторській сфері, які потребуватимуть розв'язання, будуть наступні: адаптування міжнародних стандартів й інших нормативних документів до вітчизняних реалій; розробка типових форм документів з аудиту та методичних рекомендацій з питань комп'ютеризації аудиту; наявність єдиної, загальноприйнятої, обґрунтованої економічної методики розрахунку цін за аудиторські послуги; забезпечення законодавчої стабільності та інше [33].

2.3 Аналіз фінансово-господарської діяльності Приватної аудиторської фірми «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ»

2.3.1 Загальна характеристика аудиторської фірми

Приватна аудиторська фірма «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» (далі ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ»), створена шляхом перейменування приватного підприємства «Гарант-Аудит» та є правонаступником усіх його майнових та немайнових прав

та обов'язків. Основною метою створення та діяльності підприємства є надання аудиторських послуг суб'єктом підприємницької діяльності і фізичним особам, а також одержання прибутку (доходу) в інтересах власника підприємства і трудового колективу. Предметом діяльності підприємства є аудиторська діяльність, що включає в себе практичне виконання аудиторських перевірок (аудит) та надання інших аудиторських послуг. Аудиторські послуги аудиторською фірмою можуть надаватись у формі аудиторських перевірок (аудиту) і пов'язаних з ним експертних консультацій з питань бухгалтерського обліку звітності, оподаткування, аналізу фінансово-господарської та інших видів економіко-правового забезпечення підприємницької діяльності фізичних та юридичних осіб.

Фірма розташована за адресою: Україна, 29000, Хмельницька область, місто Хмельницький, вулиця Чкалова, будинок 13, квартира 45. Дата заснування фірми – 25. 10. 2002 рік.

При здійсненні аудиторської діяльності фірма застосовує відповідні стандарти аудиту, які приймаються на основі стандартів аудиту та етики Міжнародної федерації бухгалтерів з дотриманням Закону «Про аудиторську діяльність» та інших нормативно-правових актів.

Закон «Про аудиторську діяльність» передбачає здійснення аудиту двох видів: аудит з ініціативи суб'єктів господарювання (ініціативний аудит); аудит у випадках, передбачених законом (обов'язковий аудит).

Підставою для проведення аудиту є договір між аудиторами (аудиторською фірмою) та замовником, останній має право вільного вибору аудитора (аудиторської фірми).

У договорі на проведення аудиту та надання інших аудиторських послуг передбачається предмет і термін перевірки, обсяг аудиторських послуг, розмір і умови оплати, відповідальність сторін. Інші аудиторські послуги (консультації, перевірки, проведення експертиз) можуть надаватись як на підставі договору, так і на підставі письмового або усного звернення замовника до аудитора (аудиторської фірми).

Майно фірми складають основні фонди, обігові кошти, а також інші цінності, вартість яких відображена у самостійному балансі.

Джерелами формування майна фірми є: грошові та матеріальні внески засновників; прибутки, отримані від реалізації послуг; інші джерела не заборонені законодавством.

Для того, щоб краще проаналізувати фінансово-економічну діяльність ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» за 2019 – 2021 роки, розглянемо більш детальніше її основні техніко-економічні показники (табл.2.9).

Доходи ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» протягом 2019 – 2021 років зростали. Зокрема у 2020 році порівняно із 2019 роком доходи збільшилися на 38,26 % або на 110,2 тис.грн.

В 2021 році порівняно із попереднім періодом доходи збільшилися на 83,7 % або на 333,3 тис.грн. Ці зміни відбулись в основному за рахунок зміни кількості послуг та цін на послуги.

Із зростанням обсягів доходів у 2020 році порівняно із 2019 роком зростали й витрати підприємства. У цей період вони збільшилися на 24,63 % або на 68,8 тис.грн. У 2021 порівняно з 2020 роком витрати підприємства збільшились в 2,03 рази або на 357,6 тис.грн.

На рисунку 2.3 проілюстровано зміну доходів та витрат підприємства за 2019 – 2021 роки.

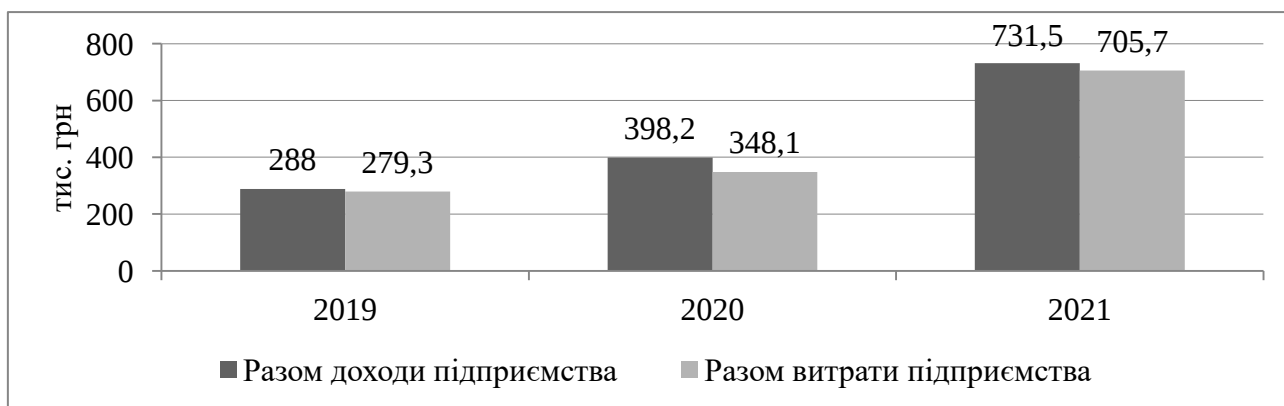

Рисунок 2.3 – Динаміка доходів та витрат фірми за 2019 – 2021 роки

Таблиця 2.9 – Основні техніко-економічні показники діяльності ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» за 2019 – 2021 роки

Ч.ч.	Показник	Одиниця вимірювання	Рік			Темпи зростання, %		Відхилення (+,-)	
			2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020	2020 – 2019	2021 – 2020
1	Разом доходи	тис.грн	288,0	398,2	731,5	138,26	183,7	110,2	333,3
2	Разом доходи у співставних цінах	тис.грн	332,64	438,02	731,5	131,68	167,0	105,38	293,48
3	Середньооблікова (штатна) чисельність працівників	осіб	2	2	2	100,0	100,0	0	0
4	Дохід на одного працівника	тис.грн/особу	166,32	219,01	365,75	131,68	167,0	52,69	146,74
5	Фонд заробітної плати працівників	тис. грн	132,0	156,0	264,0	118,2	169,2	24,0	108,0
6	Середньорічна заробітна плата одного працівника	тис.грн/особу	66,0	78,0	132,0	118,18	169,23	12,0	54,0
7	Разом витрати	тис. грн	279,3	348,1	705,7	124,63	202,73	68,8	357,6
8	Витрати на 1 грн доходів	грн/грн	0,97	0,87	0,97	90,14	110,0	-0,1	0,1
9	Чистий фінансовий результат (прибуток / збиток)	тис.грн	8,7	50,1	25,8	575,86	51,5	41,4	-24,3
10	Рентабельність (збитковість): – доходу,	%	3,02	12,58	3,53	x	x	9,561	-9,05
	– витрат	%	3,11	14,39	3,66	x	x	11,3	-10,74
11	Середньорічна вартість основних фондів	тис.грн	190,6	121,15	91,6	63,56	75,61	-69,45	-29,55
12	Фондовіддача	грн	1,51	3,29	7,99	217,52	242,96	1,78	4,7
13	Середньорічний залишок оборотних коштів	тис.грн	209,95	258,65	314,45	123,20	121,57	48,7	55,8
14	Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	оборотів/рік	1,37	1,54	2,33	112,23	151,1	0,17	0,79

На підприємстві працює маленький, але досвідчений та кваліфікований колектив. Середньооблікова чисельність штатних працівників 2 особи.

Продуктивність праці одного працівника ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» в 2020 році порівняно із 2019 роком збільшилась на 52,69 тис. грн, темпи росту склали 131,68 %. В 2021 році порівняно із 2020 роком продуктивність праці одного працівника збільшилась на 146,74 тис. грн або на 67 %. Витрати підприємства на оплату праці працівників щорічно збільшувались. У 2019 році фонд оплати праці складав 132 тис. грн, в 2020 році – 156 тис. грн, в 2021 році – 264 тис. грн. Середньорічна заробітна плата одного працівника має таку ж тенденцію до зростання: з 66 тис.грн у 2019 році та 132 тис. грн у 2021 році. На рисунку 2.4 наведено порівняння темпів зростання продуктивності праці та середньорічної зарплати одного працівника.

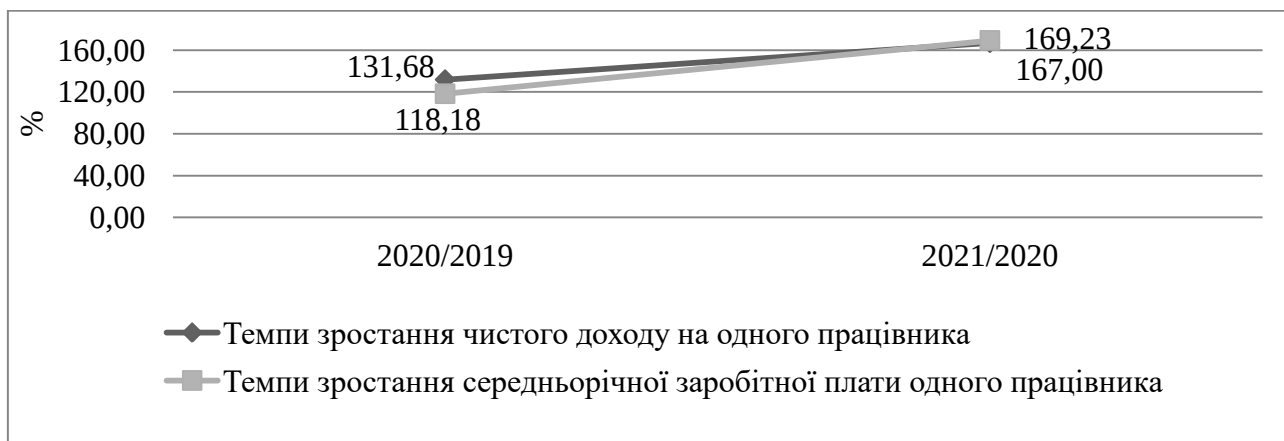

Рисунок 2. 4 – Темпи зростання середньорічної продуктивності праці та середньорічної зарплати одного працівника за 2019 – 2021 роки

Витрати на одну гривню реалізованої продукції в 2019 році становили 0,97 грн та були найбільшими за досліджуваний період. В 2020 році вони зменшились та були, відповідно, 0,87 грн. В 2022 році сягнули рівня 2019 року – 0,97 грн. Отже діяльність підприємства є дуже витратомісткою, але досліджуваний період вона була прибутковою та рентабельною. За 2019 рік чистий прибуток складав 8,7 тис. грн, за 2020 рік – 50,1 тис. грн. У 2021 році

він, на жаль, зменшився вдвічі порівняно із 2020 роком та складав лише 25,8 тис. грн (рис. 2.5).

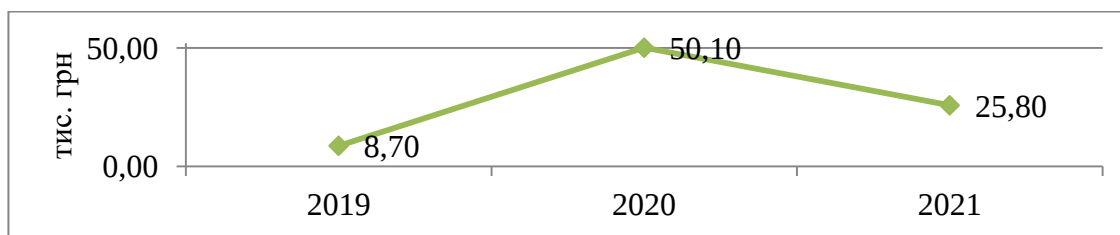

Рисунок 2.5 – Чистий фінансовий результат (прибуток) фірми у 2019 – 2021 роках

Середньорічна вартість основних фондів фірми в 2020 році порівняно із 2019 роком зменшилась з 190,6 тис. грн до 121,15 тис. грн або на 36,44 %, а в абсолютних показниках – на 69,45 тис. грн. В 2021 році порівняно із 2020 роком їх вартість зменшилась на 24,39 % або в абсолютних показниках – на 29,55 тис. грн. Фондовіддача зростає з 1,51 грн у 2019 році до 3,29 грн у 2020 році. В 2021 році вона зростає до 7,99 грн, тобто ефективність використання основних фондів зросла. Середньорічний залишок оборотних коштів фірми щорічно зростає: в 2020 році порівняно із 2019 роком він збільшився на 48,7 тис. грн або на 23,2 %, а у 2021 році порівняно із 2020 роком – на 55,8 тис. грн або на 21,57 % (рис. 2.6).

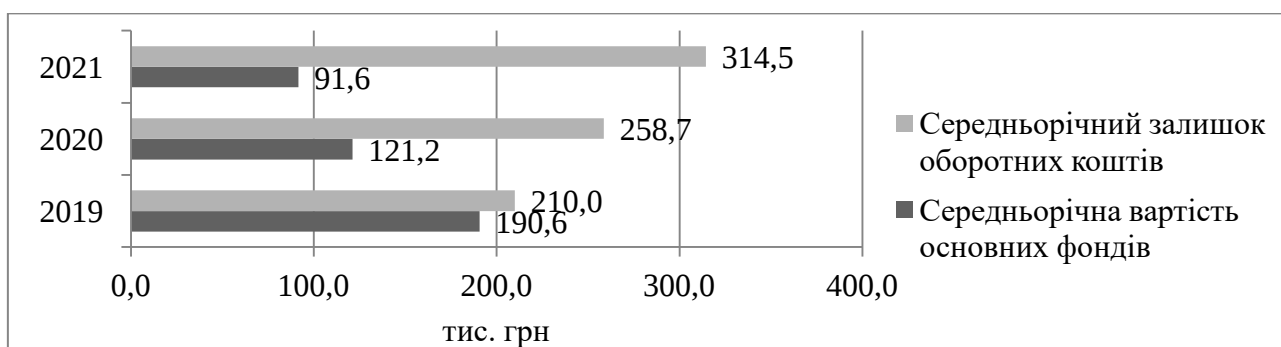

Рисунок 2.6 – Динаміка зміни вартості основних фондів та оборотних коштів фірми за 2019 – 2021 роки

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів в 2020 році збільшився на 0,17 оборотів / рік, в 2021 році – на 0,79 оборотів / рік. Тобто ефективність їх використання зростає.

Проведемо комплексну оцінку ефективності використання потенціалу фірми та розрахуємо інтегральний показник ефективності усієї господарської діяльності (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Розрахунок інтегрального показника ефективності усієї господарської діяльності фірми

Показник	Рік			Відхилення (+,-)	
	2019	2020	2021	2020 – 2019	2021 – 2020
1 Разом доходи, тис. грн	288,00	398,20	731,50	110,20	333,30
2 Фонд заробітної плати працівників, тис. грн	132,0	156,0	264,0	24,00	108,00
3 Середньорічний залишок оборотних коштів, тис. грн	209,95	258,65	314,45	48,70	55,80
4 Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн	190,6	121,15	91,6	-69,45	-29,55
5 Чистий фінансовий результат (прибуток), тис. грн	8,7	50,1	25,8	41,40	-24,30
6 Інтегральний показник оцінки ефективності господарської діяльності підприємства (п.1 / (п.2 + п.3 + п.4))	0,541	0,743	1,092	0,20	0,35
7 Інтегральний показник оцінки фінансової діяльності підприємства (п.5 / (п.2 + п.3 + п.4))	0,016	0,094	0,039	0,08	-0,06
8 Інтегральний показник оцінки ефективності трудової діяльності (п.1 / п.2)	2,182	2,553	2,771	0,371	0,218
9 Інтегральний показник фінансово-господарської діяльності	0,268	0,562	0,488	0,294	-0,074

Згідно проведених розрахунків віддача господарського потенціалу підприємства збільшувалась у 2020 році порівняно із 2019 роком на 0,2 пунктів. В 2021 році порівняно із 2020 роком значення цього показника зростає на 0,35 пунктів, а це свідчить про зростання ефективності використання господарського потенціалу. Ефективність трудової діяльності зростала та, зокрема, в 2021 році порівняно із 2020 роком на 0,218 пункти. Значення показника оцінки ефективності фінансової діяльності фірми зменшується у

2021 році порівняно із 2019 роком на 0,06 пунктів. За інтегральним показником фінансово-господарської діяльності ефективність діяльності ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» у 2021 році зменшується.

На фірму здійснюють вплив такі фактори, як ризик податкової системи, кредитний ризик, ризик ліквідності та ризик управління капіталом, COVID-19, війна із росією.

2.3.2 Аналіз наявності та використання ресурсів фірми

Проведемо аналіз технічного забезпечення та використання основних фондів фірми. В таблиці 2.11 наведені основні показники для оцінки та аналізу стану, руху і використання основних засобів, сформовані на основі фінансової та статистичної звітності ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ».

Таблиця 2.11 – Основні показники для оцінки та аналізу стану, руху та використання основних засобів

Показник	Рік			Відхилення, (+,-)	
	2019	2020	2021	2020 – 2019	2021 – 2020
1	2	3	4	5	6
Вихідні показники для оцінки основних засобів та результатів діяльності підприємства					
1 Первісна вартість основних засобів на кінець року, тис.грн	148,9	93,4	89,9	-55,5	-3,5
2 Залишкова вартість основних засобів на кінець року, тис.грн	65,6	40,5	25,9	-25,1	-14,6
3 Знос основних засобів на кінець року, тис.грн	83,3	52,9	64,0	-30,4	11,1
4 Разом доходи, тис.грн	288,0	398,2	731,5	110,2	333,3
5 Чистий фінансовий результат (прибуток / збиток), тис.грн	8,7	50,1	25,8	41,4	-24,3
6 Середньооблікова чисельність працівників, осіб	2	2	2	0,0	0,0
Показники стану й ефективності використання основних засобів					
7 Середньорічна вартість основних засобів, тис.грн	190,60	121,15	91,60	-69,45	-29,55

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4	5	6
8 Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року	0,56	0,57	0,71	0,01	0,15
9 Коефіцієнт придатності основних засобів на кінець року	0,44	0,43	0,29	-0,01	-0,15
10 Капіталовіддача (фондовіддача), грн	1,51	3,29	7,99	1,78	4,70
11 Капіталоозброєність (фондоозброєність), тис.грн/на особу	95,30	60,58	45,80	-34,73	-14,78
12 Рентабельність (збитковість) основних засобів, %	4,56	41,35	28,17	36,79	-13,19

Динаміка наведених показників показує, що середньорічна вартість основних фондів зменшується з 148,9 тис. грн в 2019 році до 89,9 тис. грн у 2021 році. Залишкова вартість основних фондів у 2020 році порівняно із 2019 роком зменшилась на 25,1 тис. грн, а в 2021 році порівняно із 2020 роком зменшилась на 14,6 тис. грн. Коефіцієнт зносу основних фондів фірми збільшується з 0,56 в 2019 році до 0,71 в 2021 році. Коефіцієнт придатності, відповідно, зменшується з 0,44 в 2019 році до 0,29 в 2021 році. Фондоозброєність зменшилась у 2020 році на 34,73 тис.грн / особу, а у 2021 році – на 14,78 тис.грн / особу. Ефективність використання основних засобів підвищувалась на протязі досліджуваного періоду, оскільки фондовіддача зросла з 1,51 грн до 7,99 грн. Рентабельність основних фондів зростала: 2019 рік – 4,56 % , а в 2020 році – 41,35 %, в 2021 році зменшується до 28,17 %.

Проведемо факторний аналіз впливу зміни вартості основних фондів та фондовіддачі на доходи фірми за допомогою програмного забезпечення Excel. Зменшення середньорічної вартості основних виробничих фондів у 2020 році на 69,45 тис.грн призвело до недоотримання доходу на суму приблизно 104,94 тис.грн ($-69,45 \cdot 1,51$). За рахунок збільшення фондовіддачі на 1,78 грн додатково отримано доходу на суму приблизно 215,14 тис.грн ($1,78 \cdot 121,15$). Баланс факторів: 110,2 тис. грн.

У 2021 році за рахунок зменшення середньорічної вартості основних фондів на 29,55 тис.грн недоотримано доходу на суму 97,126 тис.грн ($-29,55 \cdot 3,29$). За рахунок зростання фондовіддачі на 4,7 грн додатково отримали доходу

на суму приблизно 430,426 тис.грн ($4,7 \cdot 91,6$). Баланс факторів: 333,3 тис. грн.

Як бачимо зростання фондівіддачі позитивно вплинуло на зміну доходів. Можна зробити загальний висновок про підвищення ефективності використання основних фондів фірми.

До основних елементів оборотних активів фірми належать: запаси, дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції, грошові кошти та їх еквіваленти, інші їх види [30]. Розглянемо динаміку, розмір та структуру оборотних коштів ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» в 2019 – 2021 роках (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Структура оборотних активів фірми та її зміни в 2019 – 2021 роках

Оборотний актив	Сума на кінець року, тис. грн					Структура, %		
	2019	2020	2021	відхилення		2019	2020	2021
				2020– 2019	2021– 2020			
1 Поточна дебіторська заборгованість	178,1	266,4	307,8	88,3	41,4	79,76	90,61	91,91
2 Грошові кошти та їх еквіваленти	5	25,3	22,1	20,3	-3,2	2,24	8,61	6,60
3 Інші оборотні активи	40,2	2,3	5	-37,9	2,7	18,00	0,78	1,49
Всього оборотні активи	223,3	294	334,9	70,7	40,9	100,0	100,0	100,0

З проведених розрахунків видно, що в 2020 році поточна дебіторська заборгованість збільшилась на 88,3 тис.грн, сума грошових коштів та їх еквівалентів – на 20,3 тис.грн, величина інших оборотних активів зменшилась на 37,9 тис. грн. Загальне зростання оборотних активів на кінець 2020 року становить 70,7 тис.грн. В 2021 році поточна дебіторська заборгованість збільшилась на 41,4 тис.грн, сума грошових коштів та їх еквівалентів зменшилась на 3,2 тис.грн, величина інших оборотних активів збільшилась на 2,7 тис. грн. Загальне збільшення оборотних активів на кінець 2021 року становить 40,9 тис.грн.

Структуру оборотних коштів у 2020 – 2021 роках відображено на рисунку 2.7.

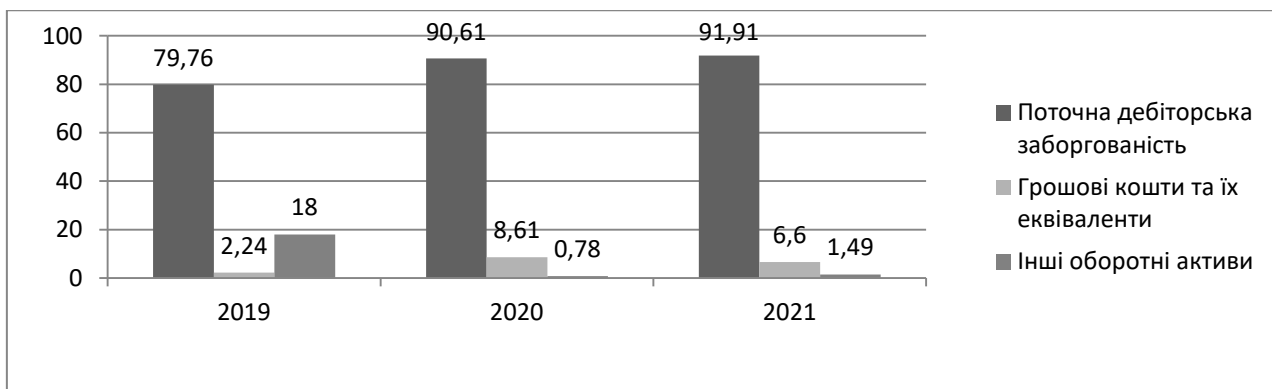

Рисунок 2.7 – Структура оборотних активів у 2019 – та 2021 роках, %

В структурі оборотних активів на кінець 2019 року найменшу питому вагу займали найбільш ліквідні активи – грошові кошти та їх еквіваленти (2,24 %), а найбільшу поточна дебіторська заборгованість (79,76 %). Частка інших оборотних активів – 18 %. На кінець 2020 року питома вага грошових коштів та їх еквівалентів збільшилась до 8,61 %. Спостерігається також зростання частки поточної дебіторської заборгованості до 90,61 %. В 2021 році у структурі оборотних активів відбуваються незначні зміни. Так частка поточної дебіторської заборгованості збільшується до 91,91 %, інших оборотних активів до 1,49 %. А частка грошових коштів та їх еквівалентів зменшується до 6,6 %. Такі зміни у структурі активів обумовлені діяльністю фірми.

Далі проведемо аналіз оборотності оборотних засобів. Аналіз оборотності оборотних коштів проведемо за допомогою даних таблиці 2.13 та використаємо для цього такі показники як коефіцієнт обороту (кількість оборотів), тривалість обороту і коефіцієнт завантаження оборотних коштів.

Отже, за досліджуваний період збільшується швидкість обертання оборотних коштів з 1,37 оборотів у 2019 році до 1,54 оборотів у 2020 році або на 0,17 обороти. При цьому тривалість обороту зменшилась на 28,6 дня, а коефіцієнт завантаження оборотних коштів – на 0,08 копійки. Відносна сума вивільнених оборотних коштів в 2020 році в результаті прискорення тривалості одного обороту дорівнює 31,635 тис. грн $((398,2 / 360) \cdot (233,84 - 262,44))$, тобто

мала місце економія обігового капіталу.

Таблиця 2.13 – Аналіз оборотності оборотних коштів

Показник	Рік			Абсолютне відхилення, (+,-)	
	2019	2020	2021	2020 – 2019	2021 – 2020
1 Разом доходи, тис. грн	288	398,2	731,5	110,2	333,3
2 Кількість днів періоду, що аналізується, дні	360	360	360	–	–
3 Одноденна виручка, тис. грн	0,800	1,106	2,032	0,306	0,926
4 Середньорічний залишок оборотних коштів, тис. грн	209,95	258,65	314,45	48,7	55,8
5 Оборотність оборотних коштів, днів	262,44	233,84	154,75	-28,60	-79,08
6 Коефіцієнт оборотності обігових активів	1,37	1,54	2,33	0,17	0,79
7 Коефіцієнт завантаження коштів в обороті, коп	0,73	0,65	0,43	-0,08	-0,22

У 2021 році швидкість обертання оборотних зросла до 2,33 оборотів або на 0,79 обороти. При цьому тривалість обороту зменшилась на 79,08 дні, а коефіцієнт завантаження оборотних коштів на 0,22 копійок. Відносна сума вивільнених оборотних коштів в 2021 році в результаті прискорення тривалості одного обороту дорівнює 160,707 тис. грн $((731,5 / 360) \cdot (154,75 - 233,84))$, тобто мала місце економія обігового капіталу.

Аналіз використання персоналу ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» доцільно проводити за наступними напрямками: аналіз його складу, продуктивність праці та динаміка змін фонду заробітної плати.

Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу на фірмі є сталою за досліджуваний період та дорівнює двом особам. Фонд оплати праці в 2020 році склав 156 тис. грн, що в порівнянні з 2019 роком на 24 тис. грн більше, в зв'язку з підвищенням мінімальної ставки заробітної плати з 01.01.2020 року. Фонд оплати праці в 2021 році склав 264 тис. грн, що в порівнянні з 2020 роком на 108 тис. грн більше. Оплата праці працівників підприємства залежить від займаної посади, кваліфікації та стажу роботи.

Аналіз темпів зростання середньої заробітної плати одного працівника обов'язково потрібно порівнювати із темпами зростання його продуктивності праці. В таблиці 2.14 розрахуємо коефіцієнт випередження темпів зростання продуктивності праці над темпами зростання середньої заробітної плати.

Таблиця 2.14 – Аналіз співвідношення темпів росту продуктивності праці одного працівника та його заробітної плати

Показник	Рік			Темпи зростання, %	
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020
1 Разом доходи підприємства, тис.грн	332,64	438,02	731,5	131,68	167,0
2 Фонд оплати праці, тис.грн	132,0	156,0	264,0	118,18	169,23
3 Середньооблікова чисельність працюючих, осіб	2	2	2	100,0	100,0
4 Дохід на одного працівника, тис.грн	166,32	219,01	365,75	131,68	167,0
5 Середньорічна заробітна плата одного працівника, тис. грн	66,0	78,0	132,0	118,18	169,23
6 Коефіцієнт випередження	x	x	x	1,11	0,99
7 Зарплата на одну гривню доходу	0,40	0,36	0,36	89,75	101,33

В 2020 році темпи росту продуктивності праці були вищими за темпи росту заробітної плати, а коефіцієнт випередження був більшим за одиницю та складав 1,11. Відносна економія по фонду оплати праці складала 17,815 тис. грн ($156 \cdot (1,1818 - 1,3168) / 1,1818$). В 2021 році темпи росту продуктивності праці були меншими за темпи росту заробітної плати, тому відносні перевитрати по фонду оплати склали 3,485 тис. грн ($264 \cdot (1,6923 - 1,67) / 1,6923$).

Далі проведемо факторний аналіз впливу зміни середньорічної заробітної плати одного працівника та чисельності працівників на загальний фонд оплати праці підприємства (ФОП) [30]:

$$\Delta \text{ФОП}_{2020} = 2 \cdot (78 - 66) + 66 \cdot (2 - 2) = 24 \text{ (тис.грн);}$$

$$\Delta \text{ФОП}_{2021} = 2 \cdot (132 - 78) + 78 \cdot (2 - 2) = 108 \text{ (тис.грн).}$$

Отже фонд оплати праці як у 2020 році так і у 2021 році збільшився,

відповідно, на 24 тис.грн та 108 тис.грн за рахунок зростання середньорічної заробітної плати одного працівника.

2.3.3 Аналіз витрат фірми

Мета дослідження витрат полягає у визначенні резервів їх зменшення. Задачею аналізу є загальна оцінка зміни основних показників витрат [30].

Проведемо аналіз витрат на одну гривню чистих доходів для цього скористаємось даними таблиці 2.15.

Таблиця 2.15 – Аналіз витрат на одну гривню чистих доходів фірми

Показник	Рік			Відхилення (+,-)	
	2019	2020	2021	2020–2019	2021–2020
1 Разом доходи, тис.грн	288,0	398,2	731,5	110,2	333,3
2 Загальні витрати, тис.грн	279,3	348,1	705,7	68,8	357,6
3 Витрати на одну гривню, грн (витратомісткість)	0,97	0,87	0,97	-0,1	0,1

Аналіз показав, що дохід у 2020 році порівняно з 2019 роком збільшився на 110,2 тис. грн (на 38,26%). Загальні витрати в абсолютному вираженні зросли на 68,8 тис. грн (на 24,63%) у 2020 році в порівнянні з 2019 роком. Собівартість зростає меншими темпами ніж доходи фірми. Тому витратомісткість зменшилась на 9,86 % у 2020 році в порівнянні із 2019 роком, та становила 0,87 грн.

Доходи у 2021 році порівняно з 2020 роком збільшились на 333,3 тис. грн (на 83,7%). Загальні витрати в абсолютному вираженні збільшились на 357,6 тис. грн (в два рази). Витратомісткість збільшилась на 10 % та становила 0,97 грн.

Аналіз впливу факторів на витратомісткість продукції за допомогою

індексного методу проведемо за даними таблиці 2.16.

Таблиця 2.16 – Аналіз впливу факторів на витратомісткість послуг

Показник	2020 рік	2021 рік	Індекс	Вплив фактора
1 Витратомісткість, грн	0,87	0,97	1,1	0,1
2 Загальні витрати, тис. грн	348,1	705,7	2,027	0,9
3 Разом доходи, тис. грн	398,2	731,5	1,837	-0,8

Аналіз показав, що витрати підприємства у 2021 році збільшились у 2,027 разів, це вплинуло на збільшення витратомісткості на 0,9 грн $((2,027 - 1) \cdot 0,87)$, а збільшення обсягів доходів у 1,837 разів зменшило витратомісткість на -0,8 грн $((1 - 1,837) \cdot 0,97)$. Загальний вплив факторів показав, що витратомісткість послуг збільшилась на 0,1 грн.

2.3.4 Фінансовий аналіз діяльності фірми

Проаналізуємо баланс фірми, а саме проведемо горизонтальний та вертикальний аналіз активів та пасивів. Горизонтальний аналіз дозволяє провести порівняння показників звітної періоду з показниками попереднього періоду. Вертикальний аналіз показує структуру коштів фірми та джерел їх утворення [14]. Вертикальний і горизонтальний аналіз активу балансу відображений в таблиці 2.17. З даних таблиці видно, що сума необоротних активів в 2020 році зменшилась на 25,1 тис. грн, а в 2021 році – на 14,7 тис. грн. Сума оборотних активів в 2020 році збільшилась на 70,7 тис. грн, а в 2021 році – на 40,9 тис. грн. Частка необоротних активів зменшилась на 10,6 % в 2020 році у порівнянні із 2019 роком, в 2021 році порівняно із 2020 роком вона зменшилась ще на 4,95 %. В структурі необоротних активів найбільшу частку займає частка основних засобів, вона щорічно зменшується.

Таблиця 2.17 – Структура активу та пасиву балансу фірми за 2019 – 2021 роки

Стаття балансу	Балансова вартість на кінець року, тис. грн			Відхилення, (+, -)		Структура, %			Відхилення, (+, -)	
	2019	2020	2021	2020 – 2019	2021 – 2020	2019	2020	2021	2020 – 2019	2021 – 2020
Актив										
I Необоротні активи	65,6	40,5	25,8	-25,1	-14,7	22,71	12,11	7,15	-10,60	-4,95
1.1 Основні засоби	65,6	40,5	25,8	-25,1	-14,7	22,71	12,11	7,15	-10,60	-4,95
1.2 Незавершені капітальні інвестиції	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
II Оборотні активи	223,3	294,0	334,9	70,7	40,9	77,29	87,89	92,85	10,60	4,95
2.1 Запаси	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.2 Дебіторська заборгованість	178,1	266,4	307,8	88,3	41,4	61,65	79,64	85,33	17,99	5,69
2.3 Грошові кошти та їх еквіваленти	5,0	25,3	22,1	20,3	-3,2	1,73	7,56	6,13	5,83	-1,44
2.4 Інші оборотні активи	40,2	2,3	5	-37,9	2,7	13,91	0,69	1,39	-13,23	0,70
Баланс	288,9	334,5	360,7	45,6	26,2	100,0	100,0	100,0	x	x
Пасив										
I Власний капітал	279,9	330,0	355,8	50,1	25,8	96,88	98,65	98,64	1,77	-0,01
II Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
III Поточні зобов'язання і забезпечення	9,0	4,5	4,9	-4,5	0,4	3,12	1,35	1,36	-1,77	0,01
Баланс	288,9	334,5	360,7	45,6	26,2	100,0	100,0	100,0	x	x

В структурі оборотних активів найбільшій частці на кінець 2020 року займала дебіторська заборгованість (79,64 %), що на 17,99 % більше ніж у 2019 році. В 2021 році частка дебіторської заборгованості становила 85,33 %, або на 5,69 % більше ніж у 2020 році. Грошові кошти та їх еквіваленти у 2020 році склали 7,56%, що на 5,83 % більше ніж у 2019 році.

На кінець 2021 року порівняно із 2020 роком частка грошових коштів та їх еквівалентів зменшилась на 1,44 % та становила 6,13 %. Негативним моментом є зростання частки дебіторської заборгованості, зменшення частки грошових коштів та їх еквівалентів, але структура оборотних активів є типовою для аудиторських фірм. На рисунку 2.8 представлена структура активу балансу.

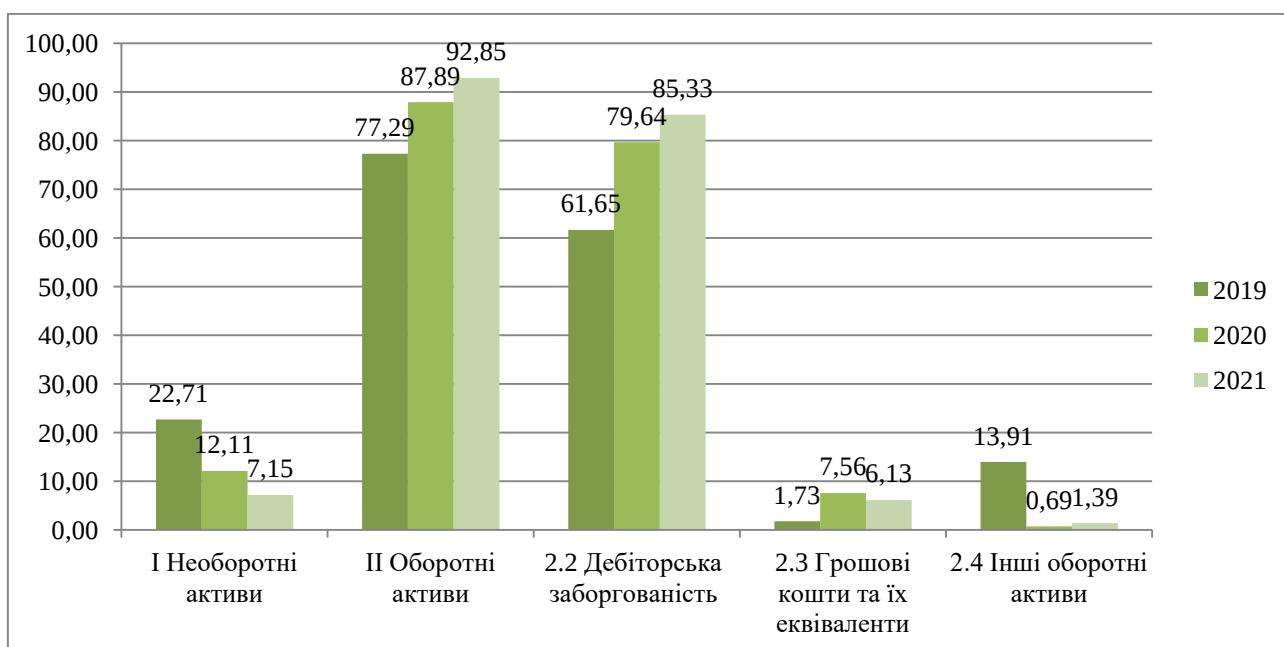

Рисунок 2.8 – Структура активу балансу по роках

У ході аналізу складу та структури пасиву балансу виявилося, що відбулося зростання власного капіталу на 50,1 тис. грн у 2020 році та на 25,8 тис. грн у 2021 році.

У 2020 році сума поточних зобов'язань зменшилась на 4,5 тис. грн, в 2021 році збільшилась на 0,4 тис. грн. Структура пасиву балансу представлена на рисунку 2.9.

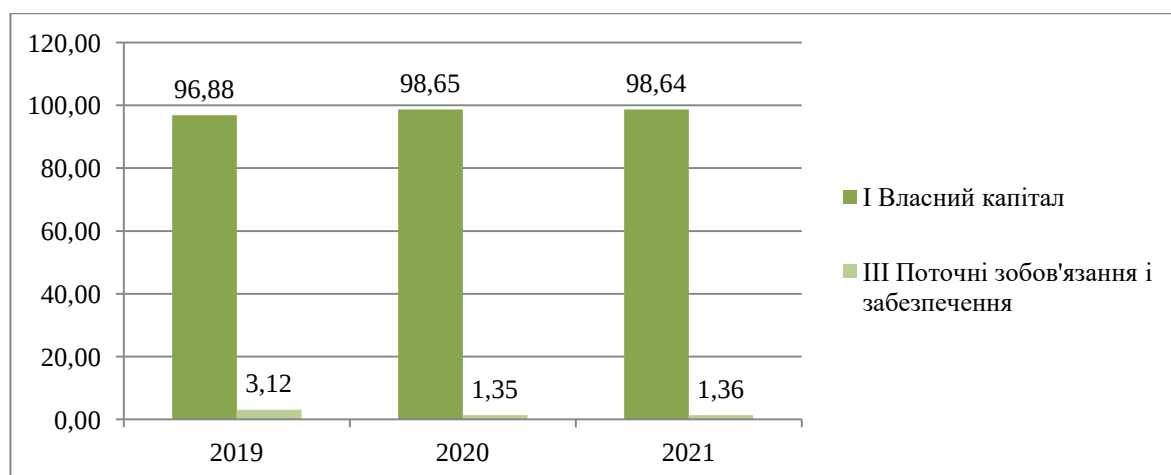

Рисунок 2.9 – Структура пасиву балансу по роках

В структурі пасиву збільшилась частка власного капіталу на 1,77 % у 2020 році та зменшилась на 0,01 % у 2021 році. Частка поточних зобов'язань зменшилась на 1,77 % у 2020 році та збільшилась на 0,01 % у 2021 році. Отже, спостерігаються позитивні зрушення в складі та структурі пасиву балансу.

Перейдемо до аналізу показників фінансового стану фірми.

Платоспроможність фірми показує якісний стан її фінансової діяльності. Тому виникає необхідність проаналізувати показники ліквідності та платоспроможності [14].

Аналіз показників ліквідності представлено в таблиці 2.18. Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує частину нетривалих позикових зобов'язань, які у разі необхідності можна погасити одразу. Значення цього коефіцієнта в 2020 році збільшилось у порівнянні з 2019 роком на 5,1, та в 2021 році зменшилося ще на 1,1 та становило 4,51. Значення коефіцієнтів в 2020 році та 2021 році є вищим за нормативне (0,25). Отже у фірми є достатня величина грошових коштів на рахунку, та вона їх ефективно використовує.

Коефіцієнт термінової ліквідності показує частину позикових зобов'язань, які можна погасити за рахунок готівки та дебіторської заборгованості. Значення цього коефіцієнта в 2019 році дорівнювало 24,8, в 2020 році – 65,3, а в 2021 році – 68,3. Значення коефіцієнтів є вищим за нормативне (0,7 – 1).

Таблиця 2.18 – Показники ліквідності фірми

Показник	Рік			Відхилення (+,-)		Нормативне значення
	2019	2020	2021	2020 – 2019	2021 – 2020	
1 Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,56	5,62	4,51	5,1	-1,1	0,25 – 0,35
2 Коефіцієнт термінової ліквідності	24,8	65,3	68,3	40,5	3,0	0,7 – 1,0
3 Коефіцієнт покриття	24,8	65,3	68,3	40,5	3,0	> 2

Коефіцієнт покриття показує, скільки поточних активів фірми припадає на одиницю поточних пасивів. Значення цього коефіцієнту збільшується та є вищим за нормативне значення (>2).

Розрахуємо коефіцієнти платоспроможності (табл. 2.19).

Таблиця 2.19 – Аналіз показників платоспроможності за 2019 – 2021 роки

Показник	Код рядка	Рекомендоване значення	Рік			Відхилення (+,-)	
			2019	2020	2021	2020–2019	2021–2020
1	2	3	4	5	6	7	8
Вхідні показники для розрахунку коефіцієнтів фінансової стійкості (тис. грн)							
Власний капітал	1	-	279,9	330	355,8	50,1	25,8
Валюта балансу	2	-	288,9	334,5	360,7	45,6	26,2
Власні оборотні кошти	3	-	214,3	289,5	330	75,2	40,5
Залучений капітал	4	-	9	4,5	4,9	-4,5	0,4
Оборотні активи	5	-	223,3	294	334,9	70,7	40,9
Залишкова вартість основних засобів	6		65,6	40,5	25,9	-25,1	-14,6
Коефіцієнти фінансової стійкості							
Коефіцієнт автономії	$7=1\div 2$	$\geq 0,5$	0,97	0,99	0,99	0,02	0
Коефіцієнт фінансової залежності	$8=2\div 1$	≥ 1	1,03	1,01	1,01	-0,02	0
Коефіцієнт маневрування власним капіталом	$8=3\div 1$	$\geq 0,5$	0,77	0,88	0,93	0,11	0,05
Коефіцієнт загальної заборгованості	$10=4\div 2$	$\leq 0,5$	0,03	0,01	0,01	-0,02	0

Продовження таблиці 2.19

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт частки власного оборотного капіталу в оборотних активах	$11=3\div5$	0,5	0,96	0,98	0,99	0,02	0
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	$12=6\div2$	-	0,23	0,12	0,07	-0,11	-0,05
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	$13=4\div1$	≤ 1	0,03	0,01	0,01	-0,02	0
Коефіцієнт фінансової стійкості	$14=1\div4$	-	31,10	73,33	72,61	42,23	-0,72

Питома вага власного капіталу авансованого у діяльність фірми збільшується з 0,97 у 2019 році до 0,99 у 2021 році. Частка власного капіталу, що використовується для фінансування поточної діяльності збільшується. Зростання значень розглянутих коефіцієнтів є позитивним моментом у діяльності фірми. Значення коефіцієнтів загальної заборгованості є меншим за нормативне значення. Це є позитивним моментом у діяльності фірми. Значення решти показників також вказують на платоспроможність фірми за досліджуваний період.

2.3.5 Аналіз фінансових результатів фірми

Формування фінансових результатів ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» наведено в таблиці 2.20. З результатів таблиці видно, що чистий дохід від реалізації робіт, послуг мав позитивну динаміку в часі з 2019 року до 2021 року, так у 2020 році темп зростання чистого доходу від реалізації робіт, послуг дорівнював 138,26 %, в 2021 році – 183,7 %.

Збільшення чистого доходу від реалізації робіт, послуг супроводжувалося

збільшенням собівартості реалізованої продукції. Так в 2020 році собівартість реалізованих робіт, послуг збільшилась на 36,4 тис. грн або на 23,11 %; в 2021 році – на 242,6 тис. грн або на 125,12 %.

Таблиця 2.20 – Аналіз формування прибутку фірми, тис.грн

Показник	Рік			Темпи зростання, %	
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020
1 Чистий дохід від реалізації продукції	288,0	398,2	731,5	138,26	183,7
2 Разом доходи	288,0	398,2	731,5	138,26	183,7
3 Собівартість реалізованої продукції	157,5	193,9	436,5	123,11	225,12
4 Інші витрати	121,8	154,2	269,2	126,60	174,58
5 Разом витрати	279,3	348,1	705,7	124,63	202,73
6 Фінансовий результат до оподаткування	8,7	50,1	25,8	в 5,76 разів	51,5
7 Чистий прибуток (збиток)	8,7	50,1	25,8	в 5,76 разів	51,5

Фінансовий результат до оподаткування в 2020 році значно збільшився порівняно з 2019 роком до рівня 50,1 тис. грн або в 5,76 разів. Зростанню фінансових результатів до оподаткування в 2020 році сприяло зростання собівартості реалізованих робіт, послуг та інших витрат меншими темпами ніж зростання чистого доходу.

Ситуація дещо змінилась у 2021 році. Фінансовий результат до оподаткування зменшився порівняно з 2020 роком на 24,3 тис. грн до рівня 25,8 тис. грн. Цьому сприяло перевищення темпів зміни витрат над темпами зміни доходів. В 2019 році підприємство отримало чистий прибуток у розмірі 8,7 тис. грн, а у 2020 році – 50,1 тис. грн, 2021 році – 25,8 тис. грн.

Рентабельність більш повно, ніж прибуток характеризує результати господарювання ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ». Аналіз рентабельності проведений за даними таблиці 2.21.

Діяльність фірми за 2019 – 2021 роки була рентабельною.

Таблиця 2.21 – Аналіз рентабельності за 2019 – 2021 роки

Показник	Рік			Відхилення (+,-)	
	2019	2020	2021	2020 – 2019	2021 – 2020
1 Разом чисті доходи, тис. грн	288,0	398,2	731,5	110,2	333,3
2 Разом витрати, тис. грн	279,3	348,1	705,7	68,8	357,6
3 Вартість капіталу (баланс), тис. грн,	288,9	334,5	360,7	45,60	26,20
в т.ч. власного	279,9	330	355,8	50,10	25,80
4 Чистий прибуток, тис. грн	8,70	50,10	25,80	41,40	-24,30
5 Рентабельність, %					
– доходу,	3,02	12,58	3,53	9,56	-9,05
– витрат,	3,11	14,39	3,66	11,28	-10,74
– капіталу	3,01	14,98	7,15	11,97	-7,82
– власного капіталу	3,11	15,18	7,25	12,07	-7,93

Як бачимо найвищими показники рентабельності були у 2020 році. В 2021 році рентабельність доходу та витрат була, відповідно, на рівні 3,53 % та 3,66%, що на 9,05 % та 10,74 % менше ніж у 2020 році. Рентабельність капіталу в 2021 році 7,15 %, що на 7,82 % ніж у 2020 році. Слід відмітити негативний вплив змін витрат на кінцеві результати діяльності фірми.

РОЗДІЛ 3 РЕКОМЕНДАЦІЙНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ АКТИВНІСТЮ АУДИТОРСЬКОЇ ФІРМИ

3.1 Дослідження основних проблемних аспектів надання аудиторських послуг та перспективні напрями розвитку аудиторської діяльності в Україні

Одним із ключових факторів розвитку вітчизняної економіки є вдало побудована та вміло реалізована аудиторська діяльність. Оцінюючи сучасний стан розвитку сфери послуг в Україні, доцільно зазначити, що наслідки військового вторгнення росії на територію України охопили усі сфери бізнесу та суттєво вплинули на аудиторську діяльність. З уведенням воєнного стану в Україні відбулось різке зниження як економічної активності суб'єктів господарювання, так і зменшення їх кількості; падіння платоспроможного попиту підприємств-клієнтів щодо аудиторських послуг, супутніх аудиту послуг та неаудиторських послуг, вихід окремих інвесторів з України [22]. Це у свою чергу призвело до зменшення масштабів аудиту та ділової активності суб'єктів аудиторської діяльності. У додатках Б, В наведено основні фактори макросередовища та їх вплив на функціонування аудиторської фірми.

Узагальнення матеріалів досліджень [5, 13,17] дозволило визначити основні проблемні аспекти надання аудиторських послуг в Україні:

- відсутність чіткого та однозначного термінологічного апарату, який є базою для розуміння сутності аудиту, його місця, завдань та ролі в системі господарського контролю;
- відсутність типових форм документів з аудиту та недосконалість методичних та теоретичних розробок з аудиторського контролю;
- негативний вплив дослівного перекладу закордонних стандартів і концепцій без врахування особливостей економічного розвитку нашої країни;
- відсутність методичних рекомендацій з питань комп'ютеризації аудиту;

- недостатня кількість кваліфікованих аудиторських кадрів та, відповідно, брак достатнього досвіду аудиторської діяльності;
- недотримання аудиторами якості аудиторських послуг та низька довіра до аудитора;
- недостатній контроль якості аудиторських послуг та відсутність штрафів та покарань за недостовірність звіту аудитора;
- відсутність чіткого механізму формування ціни аудиторських послуг;
- значний негативний вплив «тіньового» бізнесу;
- громадські професійні організації обліковців не є масовими, тому це стримує процес обговорення та вирішення проблемних питань практики обліку та аудиту.

Доцільно виокремити перспективні напрями розвитку аудиторської діяльності в Україні на сьогодні та у повоєнний час [5, 13,17]:

- 1) розвиток професійних стандартів аудиту, розробка механізму практичного застосування МСА в Україні, створення до них коментарів у повному обсязі, використання сучасних цифрових технологій;
- 2) розробка типових методик аудиторської перевірки фінансової звітності підприємств у розрізі галузей економіки, використовуючи узагальнений практичний досвід роботи міжнародних і вітчизняних аудиторських фірм;
- 3) поліпшити контроль якості аудиторських робіт і послуг з боку АПУ;
- 4) підвищення кваліфікації аудиторів; здійснювати роботу аудитора тільки в рамках закону і реально забезпечити професійну незалежність аудитора. Доцільним є введення додаткових положень, які б чіткіше унормували взаємовідносини між аудиторами і клієнтами;
- 5) розробка механізму ціноутворення на аудит та аудиторські послуги на основі вивчення міжнародного досвіду з цього питання;
- 6) забезпечення підтримки держави для розвитку аудиторської галузі: фінансова підтримка, навчальні програми та інші заходи, які допоможуть підвищити конкурентоспроможність українського аудиту на міжнародному

ринку; створення правових механізмів стимулювання аудиторської діяльності та захисту інтересів аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності у період дії воєнного стану або / та післявоєнного відновлення економіки. Згідно Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» щодо забезпечення аудиторської діяльності на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки» компанії отримали можливість тимчасово не сплачувати грошові внески у відсотках від суми укладених договорів з обов'язкового аудиту на користь Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю (ОСНАД) та Аудиторської Палати України (АПУ). Цим законом влада зменшила розмір фіксованого платежу на користь цих установ, а також звільнила аудиторські компанії від сплати членських внесків [22];

7) поглиблення співпраці професійних аудиторських організацій України з міжнародними (зокрема, європейськими) професійними організаціями бухгалтерів і аудиторів [5, 13,17].

3.2 Застосування комплексного дослідження рівня ділової активності ПАФ «Поділля-АУДИТ»

Загалом, ділова активність проявляється в динамічності розвитку фірми, у досягненні нею поставленої мети, у ефективному використанні економічного потенціалу, розширенні сегментів ринків надання послуг.

За економічним змістом ділова активність фірми – це сукупність характеристик результативності діяльності, які дозволяють оцінювати можливості успішного функціонування господарюючого суб'єкта як у поточному періоді, так і в перспективі [6]. Тому можна стверджувати, що ділову активність фірми доцільно оцінювати на основі дослідження динаміки й співвідношення темпів зростання абсолютних показників та вивчення значення

й динаміки відносних показників, які характеризують рівень ефективності авансових та спожитих ресурсів, беручи до уваги їх комплексність.

Методику, за якою можна оцінити ділову активність ПАФ «Поділля-АУДИТ» з використанням системи відносних показників (коефіцієнтів), наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Аналіз ділової активності ПАФ «Поділля-АУДИТ» за допомогою відносних показників

Показник	Код рядка	Рік			Відхилення (+,-)	
		2019	2020	2021	2020– 2019	2021– 2020
Вхідні показники для розрахунку коефіцієнтів оборотності ресурсів (тис. грн)						
Чисті доходи підприємства	1	288	398,2	731,5	110,2	333,3
Власний капітал	2	279,9	330	355,8	50,1	25,8
Валюта балансу	3	288,9	334,5	360,7	45,6	26,2
Виробничі запаси	4	0	0	0	0	0
Оборотні активи	5	223,3	294	334,9	70,7	40,9
Залишкова вартість основних засобів	6	65,6	40,5	25,9	-25,1	-14,6
Дебіторська заборгованість	7	178,1	266,4	307,8	88,3	41,4
Кредиторська заборгованість	8	9	4,5	5	-4,5	0,5
Коефіцієнти ділової активності						
Коефіцієнт оборотності активів (ресурсовіддача)	9=1÷3	1,0	1,19	2,03	0,19	0,84
Середній період обороту активів	10=360÷9	361,13	302,41	177,51	-58,71	- 124,90
Коефіцієнт обертання оборотних активів	11=1÷5	1,29	1,35	2,18	0,06	0,83
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	12=1÷2	1,03	1,21	2,06	0,18	0,85
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	13=1÷7	1,62	1,49	2,38	-0,12	0,88
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	14=1÷8	32,00	88,49	146,30	56,49	57,81
Тривалість обертів дебіторської заборгованості	15=360÷13	222,63	240,84	151,48	18,22	-89,36
Тривалість обертів кредиторської заборгованості	16=360÷14	11,25	4,07	2,46	-7,18	-1,61

Ресурсовіддача характеризує ефективність використання ресурсів незалежно від джерел їх залучення. Вона показує скільки разів за період

обертається капітал, що вкладений в активи. За досліджуваний період коефіцієнт оборотності активів (ресурсовіддача) був у межах нормативних значень (> 1) та зростав з 1,0 у 2019 році до 2,03 у 2021 році, що є позитивною динамікою. Середній період обороту активів показує кількість днів, протягом яких активи проходять всі стадії одного кругообороту. Він щорічно зменшується: з 361,3 днів у 2019 році до 177,51 день у 2021 році. Це є позитивною динамікою зміни зазначеного показника.

Коефіцієнт обертання оборотних засобів (оборотних активів) характеризує швидкість обертання оборотних засобів, тобто ефективність їх використання. Зростання значення коефіцієнта на кінець 2021 року в порівнянні з його значенням 2019 року свідчить про пришвидшення обороту оборотних коштів. Якщо коефіцієнт більше одиниці (2019 рік – 1,29; 2020 рік – 1,35; 2021 рік – 2,18), це означає що фірма розширює господарську діяльність. Важливим показником є також період обороту – тривалість одного обороту в днях. Він визначається як відношення кількості календарних днів звітної періоду до коефіцієнта оборотності оборотних коштів. Період обороту показує кількість днів, необхідних підприємству для поповнення його оборотних коштів: 2019 рік – 279,1; 2020 рік – 266,7; 2021 рік – 165,14. Динаміка змін є позитивною.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини власного капіталу підприємства і показує ефективність використання власного капіталу підприємства. Зростання значення цього коефіцієнта свідчить про позитивні зрушення у діяльності фірми: 2019 рік – 1,03; 2020 рік – 1,21; 2021 рік – 2,06.

Коефіцієнти оборотності дебіторської заборгованості показує швидкість обертання дебіторської заборгованості підприємства за період, який аналізується, розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємством. Виходячи із значень коефіцієнтів (2019 рік – 1,62; 2020 рік – 1,49; 2021 рік – 2,38), можемо говорити про розширення комерційного кредиту у 2021 році. Тривалість обертів дебіторської заборгованості зменшується,

спадна динаміка є позитивним моментом в діяльності фірми.

Коефіцієнти оборотності кредиторської заборгованості показує швидкість обертання кредиторської заборгованості підприємства за період, який аналізується, розширення або зниження комерційного кредиту, яке надається підприємству. Виходячи із значень коефіцієнтів (2019 рік – 32; 2020 рік – 88,49; 2021 рік – 146,3), можемо говорити про розширення комерційного кредиту у 2021 році. Тривалість обертів кредиторської заборгованості зменшується, спадна динаміка є позитивним моментом в діяльності фірми.

Отже, згідно проведених розрахунків можна відмітити позитивну динаміку змін відносних показників. Для підтримки досягнутого рівня ділової активності підприємства необхідно постійно проводити моніторинг ділової активності та дослідження ринкового середовища його функціонування, розробляти та приймати управлінські рішення з урахуванням отриманих результатів [6, 9].

Аналіз абсолютних показників ділової активності фірми зводиться до аналізу кількісних фактичних даних, що знаходять своє відображення у його фінансовій звітності (табл.3.2).

Таблиця 3.2 – Аналіз динаміки абсолютних показників ділової активності фірми, тис.грн

Показник	Рік			Відхилення за сумою (+,-)		Темп зростання, %	
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020	2020/2019	2021/2020
1. Середньорічна вартість активів	288,9	334,5	360,7	45,6	26,2	115,78	107,86
2. Чистий дохід від реалізації робіт, послуг	288,0	398,2	731,5	110,2	333,3	138,26	183,7
3. Чистий прибуток	8,7	50,1	25,8	41,4	-24,3	575,86	51,5
4. Індекс інфляції	1,041	1,05	1,1	0,009	0,05	x	x

Як видно з таблиці 3.2, до складу ключових показників віднесено вартість активів, що характеризує розмір майна підприємства, яким воно може

розпоряджатися; показник чистого доходу, який показує обсяг отриманих доходів від основної діяльності при наявному масштабі діяльності, а також величина чистого прибутку, яка є кінцевим фінансовим результатом, що характеризує економічний ефект, отриманий в результаті діяльності підприємства. До складу показників таблиці також включено показник індексу інфляції, який показує вплив цінового фактору на досліджувані абсолютні показники ділової активності [6].

Як бачимо, темпи зростання чистого доходу від реалізації робіт, послуг щорічно зростають, та найбільшими були у 2021 році – 183,7 %. Темпи зростання середньорічної вартості активів сповільнюються: у 2020 році вони склали 115,78 % , а в 2021 році – 107,86%. Динаміка змін чистого прибутку є, на жаль, спадною: у 2020 – 575,86 % , а в 2021 році – лише 51,5%. Дані, представлені у вигляді таблиці 2, дозволять вивчати закономірності розвитку фірми, досліджувати рівень використання її активів, встановлювати взаємозв'язок між масштабами діяльності та обсягами отриманих доходів, оцінювати ефективність політики управління доходами та витратами.

Сформовані висновки щодо динаміки абсолютних показників ділової активності не будуть повними, якщо не буде перевірено виконання співвідношення, яке у світовій практиці отримало назву «Золоте правило економіки підприємства»:

$$T_{Пч} > T_{чд} > T_A > 100\%, \quad (3.1)$$

де $T_{Пч}$ – темп зростання чистого прибутку, %; $T_{чд}$ – темп зростання виручки від реалізації продукції; T_A – темп зростання активів підприємства.

Згідно із «золотим правилом економіки підприємства», чим більшими будуть темпи чистого прибутку за темпи зростання чистого доходу від реалізації робіт, послуг, а темпи зростання чистого доходу за темпи зростання вартості активів, тим кращою буде ділова активність [6, 9].

На основі показників таблиці 3.2, проведемо порівнянням темпів їх змін

відносно до вимог «золотого правила економіки»:

– 2020 рік: $575,86 \% > 138,26 \% > 115,78 \% > 100\%$ – порівняння вказує на відповідність правилу так, як чистий прибуток збільшувався більшими темпами, ніж виручка; виручка збільшувалась більшими темпами, ніж активи, а темпи змін активів є вищими за 100% ;

– 2021 рік: $51,5 \% < 183,7 \% > 107,83 \% > 100\%$ – порівняння вказує на невідповідність правилу так, як темпи чистого прибутку спадні та є меншими за темпи зміни виручки.

Дана залежність дозволяє встановити наявність певних закономірностей розвитку ділової активності фірми (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 - Оцінка відповідності фактичних даних «Золотому правилу розвитку економіки підприємства» [6]

Тип нерівності	Ідентифікація тенденції	Оцінка
$T_A > 100\%$	Має місце зростаюча тенденція вартості активів підприємства	Відбувається розширення економічного потенціалу на підприємстві внаслідок чого розширюються масштаби його діяльності і рівень надійності
$T_{\text{чд}} > T_A$	Існує переважаюча тенденція росту чистого доходу над тенденцією росту вартості активів підприємства	Ресурси, які є в розпорядженні підприємства, використовуються ефективніше, що свідчить про підвищення віддачі з кожної гривні вкладеної у бізнес
$T_{\text{пч}} > T_{\text{чд}}$	Прибуток підприємства зростає випереджаючими темпами	Відбувається відносне зниження витрат при паралельному нарощуванні доходів від звичайної діяльності, що вказує на оптимізацію операційної та іншої звичайної діяльності підприємства

Невиконання «Золотого правила економіки підприємства» не завжди характеризує фірму з негативного боку. Відхилення в оптимальному співвідношенні можуть бути виправдані при впровадженні підприємством у свою діяльність нових технологій, при модернізації та впровадженні інших напрямів інвестиційної діяльності [6].

Оцінку ділової активності можна здійснювати за коефіцієнтом ділової активності, який розраховується за формулою [9]:

$$K_{д.а} = ЧД / (А + ОА + КЗ + ДЗ + МЗ + ВК + ОЗ), \quad (3.2)$$

де, ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, А – сума активів підприємства; ОА – сума оборотних активів; КЗ – сума кредиторської заборгованості; ДЗ – сума дебіторської заборгованості; МЗ – сума матеріальних запасів; ВК – сума власного капіталу; ОЗ – сума основних засобів.

Вихідні дані для визначання коефіцієнту ділової активності наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Вихідні дані для визначання коефіцієнта ділової активності

Показник	Рік		
	2019	2020	2021
1. Чистий дохід від реалізації робіт, послуг, тис. грн	288,0	398,2	731,5
2. Активи підприємства, тис. грн	288,9	334,5	360,7
3. Оборотні активи, тис. грн	223,3	294,0	334,9
4. Сума кредиторської заборгованості, тис. грн	9,0	4,5	4,9
5. Сума дебіторської заборгованості, тис. грн	178,1	266,4	307,8
6. Власний капітал, тис. грн	279,9	330,0	355,8
7. Основні засоби, тис. грн	65,6	40,5	25,8
8. Коефіцієнт ділової активності	0,28	0,32	0,53

Коефіцієнт ділової активності може приймати такі значення: $K_{д.а} > 1$ – високий рівень ділової активності; $0,5 > K_{д.а} > 1$ – середній рівень ділової активності; $K_{д.а} < 0,5$ – низький рівень ділової активності. Значення коефіцієнта ділової активності фірми щорічно зростає, та в 2021 році сягнуло середнього рівня [9].

Отже, формування показників для оцінки ділової активності є важливою управлінською задачею. Вони повинні відображати реальний стан процесів, бути зрозумілими, своєчасними. Тому аналіз стану ділової активності фірми доцільно проводити на основі кількісних та якісних показників. Згідно проведених розрахунків більшість значень відносних показників фірми є у межах або більші за нормативні значення, мають позитивну динаміку змін. Аналіз показує, що у 2020 році була забезпечена відповідність «Золотому правилу розвитку економіки підприємства», що вказувало на зростання економічного потенціалу та ефективність використання ресурсів фірми. Нажаль

в 2021 році ця відповідність у повному обсязі не була дотримана. До основних факторів, які спричинили погіршення рівня ділової активності, слід віднести вплив політико-економічного стану в Україні. З метою підвищення рівня ділової активності потрібно орієнтуватись на відповідність вимогам клієнтів та їх вподобань; використовувати сучасні методики та технології для надання аудиторських послуг; забезпечувати високий рівень менеджменту та ретельне планування діяльності фірми у перспективі; підтримувати позитивний імідж фірми на ринку аудиторських послуг тощо. Поєднання вказаних факторів забезпечує високий рівень ділової активності фірми [19]. Дієвим інструментом підвищення ефективності господарювання на сьогодні, з урахуванням вищезазначеного, є аудиторська політика. Основні критерії її розробки, які сприятимуть сталому розвитку аудиторської фірми, наведено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Критерії розроблення аудиторської політики (сформовано за джерелом [19])

Складова політики	Критерій	Характеристика
1. Місія аудиту	Підстава діяльності та розвитку	Формування оригінальної професійної думки для сприяння сталому підприємств на підставі контрольних процедур і консультаційних послуг
2. Політика управління якістю	Досягнення пріоритетів розвитку	Постійний процес покращення діяльності з метою підвищення результатів, які полягають у переході на вищий рівень професійного консультування
3. Політика розвитку персоналу	Професійний розвиток	Діяльність із забезпечення систематичного та цілеспрямованого впливу на розвиток професійних компетенцій працівників з метою підвищення ефективності аудиторської діяльності
4. Корпоративна етика	Норми, цінності, правила	Перелік базових положень, які відображають норми поведінки, правила та цінності, які розділяють усі працівники для досягнення визначеної місії, що передбачає продуктивну співпрацю з особистісним розвитком, використовуючи мотиваційні інструменти
5. Партнерська відповідальність	Культура взаємної роботи	Налагодження конструктивної співпраці та взаємодії на принципах довіри, чесності та поваги для досягнення спільної мети, що виражається в зацікавленості в результаті партнерських відносин, які вибудовуються з рівноправною участю кожного з учасників у процесі діяльності
6. Політика ціноутворення	Загальні принципи формування кошторису аудиторських послуг	Комплекс систем, чинників і принципів, на підставі яких визначається взаємозв'язок вартості аудиторських послуг із внутрішніми та зовнішніми чинниками.

Таким чином аудиторська політика полягає в комплексній систематизації методів, принципів, процедур і підходів до процесів надання і розвитку аудиторських послуг через управління якістю і ціноутворенням із розкриттям суспільного позиціонування й відповідальності [19].

3.3 Впровадження процедур оцінки факторів аудиторського ризику та тестів засобів контролю в аудиторській практиці фірми

За результатами перевірок з контролю якості аудиторських послуг за 2022 рік до найбільш розповсюджених недоліків, що були ідентифіковані Комітетом з контролю якості аудиторських послуг, були порушення МСА на етапі «Планування та оцінювання ризиків» (37%) та на етапі «Оцінки аудиторських доказів та формування думки» (28,1%) [10]. Тому на сьогодні ефективний розвиток аудиторської діяльності неможливий без формалізації методологічного забезпечення щодо оцінювання та уточнення факторів ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності за умов воєнного стану з подальшим переглядом ідентифікованих ризиків та виявлення нових для дотримання вимог статті 23 Закону № 2258. У практичній діяльності це дозволить аудитору визначити доречні аудиторські процедури у відповідь на оцінені ризики, зібрати аудиторські докази та сформулювати неупереджену думку щодо такої звітності. Зазначимо, що аудиторський ризик складається з:

1) ризику суттєвого викривлення, тобто ризик того, що фінансові звіти суттєво викривлені до аудиторської перевірки. Він поділяється на властивий ризик (ризик бізнесу клієнта, його господарської діяльності) та ризик контролю (ризик того, що система внутрішнього контролю не може своєчасно запобігти викривленню звітності);

2) ризику не виявлення, тобто ризик того, що аудитор не виявить викривлення у фінансовій звітності, це оцінка ефективності аудиторських

процедур.

Доктором економічних наук Лубенченко у роботі [27] визначено ключові фактори ризику суттєвого викривлення, не виявлення та аудиторські процедури оцінки ризику за умов воєнного стану в Україні (табл. 3.6). Проведена оцінка ризиків є підґрунтям для подальшого планування перевірки, визначення аудитором конкретних аудиторських процедур для отримання доказів щодо фінансової звітності суб'єкта господарювання.

Таблиця 3.6 – Аудиторські процедури оцінки ризику (сформовано за джерелом [27, С. 127])

Фактор ризику суттєвого викривлення, не виявлення	Вплив на ризик воєнного стану	Аудиторські процедури оцінки ризику
1	2	3
Проблеми щодо безперервності діяльності та ліквідності, включаючи втрату значних клієнтів. Зміни в логістичному ланцюзі	Пошкодження, втрата активів, їх корисності, провідних постачальників ринків збуту негативно впливає на можливість клієнта продовжувати свою діяльність на безперервній основі	Запит, аналітичні процедури та оцінка аудитором безперервності діяльності на підставі скоригованих прогнозних показників, перегляду планів управлінського персоналу, отримання листа – підтвердження від клієнта щодо безперервності. Формування відповідної думки аудитора
Обмеження доступності капіталу та кредиту	Під час воєнного стану доступ до зовнішнього та внутрішнього фінансування є обмеженим	Запит щодо залучених коштів, оцінка впливу відсутності запозичень на фінансовий стан та безперервність діяльності
Зміни в галузі, в якій працює суб'єкт господарювання	Морська блокада українських портів, організаційні заходи для аграрних та металургійних підприємств щодо транспортування експортної продукції залізницею, втрата клієнтами активів	Аналітичні процедури щодо показників галузі, де працює клієнт, порівняння його фінансових показників із показниками аналогічних підприємств
Значні операції з пов'язаними сторонами	Під час воєнного стану необхідно визначити чи є у клієнта пов'язані особи – юридичні та фізичні, які перебувають під санкціями	Запит щодо доступу до баз даних клієнта, з метою визначення осіб, що потрапляють під санкції та є пов'язаними сторонами, аналітичні процедури по суті щодо операцій з пов'язаними сторонами

Продовження таблиці 3.6

1	2	3
Зміни у складі ключового персоналу, включаючи звільнення основних керівників	Під час воєнного стану управлінський персонал може бути мобілізований до Збройних сил України, виїхати в інші регіони країни або за кордон	Запит щодо змін у складі ключового персоналу клієнта та впливу таких змін на можливість викривлення фінансової звітності
Недоліки у внутрішньому контролі, особливо ті, на які не реагує управлінський персонал	Внутрішній контроль може бути відсутнім	Визначити ризик внутрішнього контролю як високий, відповідно збільшити кількість аналітичних процедур по суті. Спостереження та інспектування
Невідповідність між ІТ-стратегією суб'єкта господарювання та його бізнес-стратегією.	Під час воєнного стану може бути збільшено кількість кібератак (несанкціонованого доступу до баз даних клієнта)	Запит щодо ІТ – середовища для отримання розуміння того, як управлінський персонал доводить до відома працівників вимоги щодо кібербезпеки; спостереження за застосуванням певних заходів контролю.
Зміни в ІТ середовищі. Встановлення значних нових ІТ систем, пов'язаних із фінансовим звітуванням	Підвищення рівня кібербезпеки	Інспектування документів і звітів. Відстеження операцій через інформаційну систему, що стосується фінансового звітування. Спостереження та інспектування
Значна кількість незвичайних або несистематичних операцій, включаючи операції між компаніями та операції зі значними доходами на кінець періоду, помилки у фінансовій звітності попередніх періодів	Відсутність внутрішнього контролю або його значне зменшення	Запит управлінському персоналу щодо шахрайства та можливих помилок у фінансовій звітності, аналітичні процедури
Пропуск або неточне подання важливої інформації в розкриттях	Військова агресія розпочалась 24 лютого 2022 року. Ця подія не потребує коригування фінансової звітності станом на 31.12.2021 року, проте має бути розкрита в примітках до фінансової звітності, включаючи вплив на діяльність у наступному звітному періоді	Запит щодо розкриття інформації. Дослідити розкриття інформації в примітках до фінансової звітності, в тому числі перспективи клієнта з урахуванням вимог МСА 720 «Відповідальність аудитора щодо іншої інформації»

Кінець таблиці 3.6

1	2	3
Облікові оцінки, які включають складні процеси. Події або операції, які включають значну невизначеність оцінки, в тому числі облікові оцінки, та відповідні розкриття	Військовий стан потребує переглянути бухгалтерські оцінки, які засновані на судженнях і оцінках невизначеності, зокрема: оцінки справедливої вартості; знецінення активів; оцінка очікуваних кредитних збитків; облік хеджування; інші вимоги до розкриття фінансової звітності; вплив порушень угод і обтяжливих контрактів	Запит управлінському персоналу щодо визначених суджень і оцінок, відображення в бухгалтерському обліку; аналітичні процедури по суті
Ризик того, що аудитор не виявить викривлення у фінансовій	Втрата ключового персоналу, обмежений доступ до документів клієнта	Ретельне планування аудиту, оцінка ризиків суттєвого викривлення з урахуванням воєнного стану, визначення альтернативних процедур, в тому числі відео фіксації, відеоконференцій як з персоналом клієнта, так і з персоналом аудиторської фірми

У відповідь на оцінені аудитором ризики, та за умови, що він приймає рішення покладатися на внутрішній контроль на певних ділянках роботи, такі ділянки мають бути перевірені через складання тестів засобів контролю.

Тести засобів контролю – це процедури для збирання достатніх належних аудиторських доказів щодо операційної ефективності відповідних засобів контролю за певних обставин.

Тести засобів контролю можуть також використовуватись і у якості допомоги при визначенні необхідних рекомендацій для поліпшення функціонування системи внутрішнього контролю замовника аудиту (клієнта).

Для оцінки ефективності системи внутрішнього контролю замовника аудиту науковцями [20, С. 83] розроблено робочий документ «Опитувальний лист щодо внутрішнього контролю» (див. додаток Г).

Він містить інформацію, отриману від управлінського персоналу замовника, за всіма суттєвими статтями фінансової звітності.

Отже, для раціонального використання часу, відведеного аудиторам на перевірку фінансової звітності, та уніфікації процесу документування аудиторських доказів, рахуємо за доцільне використання у їх практичній діяльності тестів засобів контролю, які розроблені авторами [20, С. 83].

Таблиця 3.7 – Рекомендовані заходи щодо підвищення ефективності управління діловою активністю аудиторської фірми

Захід	Методи здійснення заходів	Цілі, що досягаються	Показники ефективності, що характеризують результат
3.1 Дослідження основних проблемних аспектів надання аудиторських послуг та перспективні напрями розвитку аудиторської діяльності в Україні	Аналіз проблем та перспектив розвитку сфери аудиторських послуг в Україні	Ідентифікація впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на аудиторську діяльність в Україні	Визначено основні проблемні аспекти надання аудиторських послуг в Україні. Виокремлено перспективні напрями розвитку аудиторської діяльності в Україні на сьогодні та у повоєнний час
3.2 Застосування комплексного дослідження рівня ділової активності ПАФ «Поділля-АУДИТ»	Оцінка ділової активності ПАФ «Поділля-АУДИТ» з використанням системи абсолютних та відносних показників (коефіцієнтів)	Комплексна оцінка рівня ділової активності ПАФ «Поділля-АУДИТ» та встановлення закономірностей її розвитку за допомогою ключових показників	За отриманими результатами проведеного дослідження, можна зробити висновки про достатню ділову активність фірми у 2020 році та її порушення (зменшення) в 2021 році через кризові явища у економічній та соціально-політичній сферах діяльності господарюючих суб'єктів України
3.3 Впровадження процедур оцінки факторів аудиторського ризику та тестів засобів контролю в аудиторській практиці фірми	Застосування сучасного методичного інструментарію, а саме процедур оцінки факторів аудиторського ризику та тестів засобів контролю, в аудиторській практиці	Формалізація методологічного забезпечення щодо оцінювання (уточнення) факторів ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності за умов воєнного стану. Застосування тестів засобів контролю для визначення необхідних рекомендацій щодо поліпшення функціонування системи внутрішнього контролю замовника аудиту (клієнта)	Уточнення факторів ризику та застосування тестів засобів контролю є підґрунтям подальшого планування перевірки; дозволить визначити доречні аудиторські процедури у відповідь на оцінені ризики, зібрати аудиторські докази та сформулювати неупереджену думку щодо фінансової звітності суб'єкта господарювання. Сприяє раціональному використанню часу, відведеного аудиторам на перевірку фінансової звітності, уніфікації процесу документування аудиторських доказів; підвищенню якості й достовірності аудиторських послуг

ВИСНОВКИ

З початком військового вторгнення росії на територію України відбулися непередбачувані зміни в державі в цілому та в діяльності суб'єктів господарювань різних сфер діяльності. Крім цього значні порушення економічної діяльності в Україні через війну відбуваються в період значної економічної невизначеності та соціально-політичної нестабільності у світі. Відбувається значне зростання цін на енергетичні ресурси, сировину та матеріали, присутні проблеми у логістиці, торговельні суперечки, зміни ринків збуту тощо. На діяльність підприємств негативно впливають не лише фактори зовнішнього середовища, а й внутрішнього. За цих умов перед підприємствами стоїть складна задача забезпечення їх стабільного й ефективного функціонування. Без забезпечення та стимулювання ділової активності підприємств не можливо не тільки досягти підвищення результативності їх фінансово-господарської діяльності та наближення до визначених цілей, а й, за певних умов, і забезпечити їхнє виживання. Так низький рівень ділової активності може призвести до спаду оціночних показників діяльності підприємства та навіть до його банкрутства. Саме тому на сьогодні питання відсутності дієвого механізму управління діловою активністю підприємств та забезпечення відповідного рівня ділової активності відносять до числа найбільш важливих та актуальних.

В першому розділі кваліфікаційної роботи було розглянуто теоретичні засади сутності та основні властивості ділової активності підприємства; наукові напрацювання у сфері інформаційно-методологічного інструментарію управління діловою активністю; наведено основні підходи, методи та показники її вимірювання.

Об'єктом дослідження другого розділу роботи були оцінка особливостей господарювання та тенденцій розвитку підприємств сфери послуг та, зокрема, аудиторських послуг на прикладі Приватної аудиторської фірми «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ».

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, слід зазначити, що з уведенням воєнного стану в Україні відбулось різке зниження як економічної активності суб'єктів господарювання, так і зменшення їх кількості; падіння платоспроможного попиту підприємств-клієнтів щодо аудиторських послуг, супутніх аудиту послуг та неаудиторських послуг, вихід окремих інвесторів з України [22]. Це у свою чергу призвело до зменшення масштабів аудиту та ділової активності суб'єктів аудиторської діяльності.

Проведений аналіз фінансово-господарської діяльності ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» дозволив зробити наступні висновки:

1) ПАФ «АУДИТ-ПОДІЛЛЯ» створена шляхом перейменування приватного підприємства «Гарант-Аудит» та є правонаступником усіх його майнових та немайнових прав та обов'язків. Основною метою створення та діяльності підприємства є надання аудиторських послуг суб'єктом підприємницької діяльності і фізичним особам, а також одержання прибутку (доходу) в інтересах власника підприємства і трудового колективу. Предметом діяльності підприємства є аудиторська діяльність, що включає в себе практичне виконання аудиторських перевірок (аудит) та надання інших аудиторських послуг;

2) на фірмі працюють досвідчені та кваліфіковані аудитори. Щорічно підвищується ефективність їх праці. Виплати на оплату праці також зростають;

3) доходи фірми протягом 2019 – 2021 років зростали. Зокрема у 2020 році порівняно із 2019 роком доходи збільшилися на 38,26 % в 2021 році – на 83,7 %. Із зростанням обсягів доходів зростали й витрати підприємства. В 2020 році вони збільшилися на 24,63 %, в 2021 році в 2,03 рази. Витратомісткість діяльності фірми є досить високою;

4) попри високу витратомісткість, діяльність фірми за досліджуваний період була прибутковою та рентабельною. За 2019 рік чистий прибуток склав 8,7 тис. грн, за 2020 рік – 50,1 тис. грн. Нажаль за 2021 рік він зменшився вдвічі порівняно із 2020 роком та складав 25,8 тис. грн. Найвищими показники рентабельності також були у 2020 році. В 2021 році рентабельність доходу та

витрат була, відповідно, на рівні 3,53 % та 3,66%, що на 9,05 % та 10,74 % менше ніж у 2020 році;

5) аналіз фінансового стану показав, що за досліджуваний період показники ліквідності знаходяться в межах рекомендованих значень, фірма є платоспроможною.

Отже, незадовільний стан економіки країни, нестабільність політичного стану негативно відобразились фінансово-економічному потенціалі фірми в 2021 році.

В третьому розділі роботи розроблено рекомендаційні заходи щодо оцінки та підвищення ефективності управління діловою активністю аудиторської фірми:

1) дослідження основних проблемних аспектів надання аудиторських послуг та перспективні напрями розвитку аудиторської діяльності в Україні;

2) застосування комплексного дослідження рівня ділової активності ПАФ «Поділля-АУДИТ»;

3) впровадження процедур оцінки факторів аудиторського ризику та тестів засобів контролю в аудиторській практиці фірми.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання наукових розробок та методичних рекомендацій у практичній діяльності фірми для підвищення її результативності та ділової активності.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Адонін С.В. Управління діловою активністю підприємства в сучасних умовах [Електронний ресурс] / С.В. Адонін, Ю.М. Калашнікова, А.А. Смолянський. // Ефективна економіка. – 2021. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/90.pdf (дата звернення 15.10. 2023).
- 2.Анісімова О. М. Аналіз ділової активності підприємства як системна оцінка ефективності використання власних ресурсів [Електронний ресурс] / О. М. Анісімова. // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва : зб. наук. пр. / Харків. нац. автомоб.-дор. ун-т. – Харків, 2013. – № 2 (5). – С. 19–23. – Режим доступу: <https://dspace.khadi.kharkov.ua/dspace/handle/123456789/6145> (дата звернення 8.10. 2023).
- 3.Аудитори Хмельниччини за 2022 рік забезпечили відшкодування 25,7 млн грн втрат фінансових і матеріальних ресурсів – Режим доступу: <https://www.adm-km.gov.ua/?p=119572> – Назва з екрану (дата звернення 20.09. 2023).
- 4.Безугла Л.С. Дослідження тенденцій розвитку ринку послуг в Україні [Електронний ресурс] / Л. С. Безугла, Н. В. Шинкаренко, Т. В. Куваєва // Економічний Вісник. – 2022. – №3. – С. 69 – 78. – Режим доступу: <https://doi.org/10.33271/ebdut/79.069> (дата звернення 19.09. 2023).
- 5.Бессонова Г.П. Проблеми розвитку аудиту і аудиторських послуг в Україні [Електронний ресурс] / Бессонова Г.П. // Ефективна економіка. – 2020. – №12.– Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/96.pdf (дата звернення 20.09. 2023).
- 6.Вовк Вікторія. Комплексна оцінка ділової активності підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/322662799_Kompleksna_ocinka_dilovoi_aktivnosti_pidpriemstva – Назва з титул. екрану. (дата звернення 24.11. 2023).

7. Воронко Р.М. Аналіз ділової активності в системі управління розвитком підприємства [Електронний ресурс] / Р.М. Воронко, О.С. Воронко. // Підприємництво і торгівля. – 2018. – Вип. 23. – С. 64-69. – Режим доступу: DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2018-23-11> <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/61/56> (дата звернення 24.11. 2023).

8. Гуменюк М.М. Удосконалення механізму управління діловою активністю підприємства [Електронний ресурс] / М.М. Гуменюк, А.В. Грицак А.В. // Молодий вчений. – 2017. – № 10 (50). – С. 874-877. – Режим доступу: URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10/197.pdf> (дата звернення 30.11. 2023).

9. Дончак Л.Г. Ділова активність підприємства та шляхи її зміцнення [Електронний ресурс] / Л.Г. Дончак, О.М. Ціхановська. / «Економіка і суспільство». – Мукачівський державний університет. – 2017. – Випуск №10. – С. 250-255. – Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/44.pdf (дата звернення 17.11. 2023).

10. Звіти про результати діяльності Держаудитслужби та її міжрегіональних територіальних органів (ревізія, перевірка). – Режим доступу: URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/71> (дата звернення 17.09. 2023).

11. Звіти про результати діяльності Держаудитслужби та її міжрегіональних територіальних органів (ревізія, перевірка). – Режим доступу: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/1985> (дата звернення 17.09. 2023).

12. Звіти про результати діяльності Держаудитслужби та її міжрегіональних територіальних органів (ревізія, перевірка). – Режим доступу: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/2652> (дата звернення 17.09. 2023).

13. Касаткін Сергій. Професія аудитора під час війни. Реалії та перспективи внутрішнього аудиту в Україні. 06.07. 2022. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kpmg.com/ua/uk/blogs/home/posts/2022/07/profesiya-vnutrishnoho-audytora-pid-chas-viyny.html> – Назва з титул. екрану. (дата звернення 3.11. 2023).

14. Кащена Н.Б. Ділова активність підприємства: сутність та методика аналізу: [монографія] / Н. Б. Кащена, О. О. Горошанська, Т. В. Польова. – Х.: Видавництво Іванченка І.С. – 2020. – 196 с.

15. Кобрин Л. Й. Теоретико-методичні підходи до управління діловою активністю підприємства / Л. Й. Кобрин. // Наукові записки. Сер.: Економічні науки. – 2018. – № 1 (56). – С. 193–200/

16. Козлова О. С. Методика оцінки фінансової стійкості підприємства / О. С. Козлова // Молодий вчений. Серія: «Економічні науки». – 2020. – № 10 (50) – С. 914 – 918/

17. Кондратюк А.П. Тенденції розвитку ринку аудиторських послуг в Україні, напрямки удосконалення та перспективи покращення контролю їх якості [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kpmg.com/ua/uk/blogs/home/posts/2022/07/profesiya-vnutrishnoho-audytora-pid-chas-viyny.html><https://core.ac.uk/download/pdf/32610678.pdf>– Назва з титул. екрану. (дата звернення 14.10. 2023).

18. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика. 2-ге вид. [текст]: навч. посіб. / І. В. Кривов'язюк. – К.: Центр учбової літератури. – 2020. – 456 с.

19. Ліпич Л. Г. Аудиторська політика суб'єктів аудиторської діяльності в умовах сталого розвитку [Електронний ресурс] / Л.Г. Ліпич, К.П. Мельник, С.М. Бортнік, Ю.Я. Візник, М.А. Козоріз // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2022. – Том 2 (43). – С. 39-45 – Режим доступу: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.43.2022.3580> (дата звернення 6.11. 2023).

20. Лубенченко О.Е. Застосування тестів заходів контролю в аудиторській практиці [Електронний ресурс] / О.Е. Лубенченко, О.Ю. Редько // Статистика України. – 2021. – №3. – С. 81-91. – Режим доступу: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/6099/1/11%20%20%D0%9B%D1%83%D0%B1%D0%B5%D0%BD%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf> (дата звернення 30.11. 2023).

21. Назарова К. Ринок аудиторських послуг в Україні [Електронний ресурс] / К. Назарова, В. Негоденко, В. Міняйло В. // Товари і ринки. – 2021. –

№4. – С. 4-15. – Режим доступу: <http://journals.knute.edu.ua/commodities-and-markets/article/view/939/881> (дата звернення 12.10. 2023).

22. Обліково-фінансова наука і практика: пріоритети розвитку та місія у воєнний час: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф.(16 листопада 2022 р., м. Київ) / Відпов. за вип. Ю.С. Бездушна.– К.: ННЦ «ІАЕ», 2022. – 243 с.

23. Овчаренко Є.І. Особливості оцінки ділової активності підприємства [Електронний ресурс] / Є.І. Овчаренко, І.М. Манько, М.О. Годящев. // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2016. – Випуск 13. – С. 344-350. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/13-2016/69.pdf> (дата звернення 22.11. 2023).

24. Офіційний сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. – URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm (дата звернення 12.09. 2022).

25. Офіційний сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 10.09. 2023).

26. Павелко О.В. Ліквідність, ділова активність і рентабельність: характеристика та особливості визначення окремих показників [Електронний ресурс] / О. В. Павелко, Д.О. Попчук. // Вісник НУБГП. – Серія «Економічні науки». – Випуск 4(100). – 2022. – С.115-131. – Режим доступу: DOI:<https://doi.org/10.31713/ve4202211> (дата звернення 15.10. 2023).

27. Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції [Електронний ресурс]. – Одеса : ОНЕУ, 2022. – 297 с. – Режим доступу: http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/14646/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%ba%d0%be%d0%bd%d1%84%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%bd%d1%86%d1%96%d1%97_20.05.2022.pdf (дата звернення 25.11.2023).

28. Реєстр аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://www.apu.com.ua/en/> (дата звернення: 08.09.2023).

29. Сидоренко-Мельник Г.М. Перебудова моделі управління діловою активністю підприємства в умовах кризи [Електронний ресурс] / Г. М. Сидоренко-Мельник, А. В. Зінченко. // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2020. – № 3 (99). – С. 13-20. – Режим доступу: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/10585/1/1722-2586-1-PB.pdf> (дата звернення 09.11. 2023).

30. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства: навч. посіб. / Н. В. Тарасенко. – Львів: «Новий Світ – 2000». – 2014. – 699 с.

31. Тема 10 Аналіз ділової активності підприємств (назва з екрану) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pns.hneu.edu.ua/pluginfile.php/261669/mod_resource/content/0/tema_10/Tema_10.pdf (дата звернення 15.10. 2023).

32. Ткачук Г.Ю. Оцінка ділової активності підприємства / Г.Ю. Ткачук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2019. – Вип. 13. – Ч. 4. – С. 88 – 90.

33. Томчук О.В. Сучасний стан і тенденції розвитку аудиторської діяльності в Україні / О.В.Томчук, Н.Г. Здирко // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – № 4. – 2017. – С.32 – 42.

34. Фаріон В.Я. Аналітична оцінка ділової активності та рентабельності підприємств [Електронний ресурс] / В.Я. Фаріон // Інноваційна економіка. – 2013. – №10 [48]. – С. 27-33 – Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/13183/1/%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D1%82%D0%B0>

%20%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%BB
%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%BF%D1%96
%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0
%B2.pdf (дата звернення 15.09. 2023).

ДОДАТОК А